

Tisdagen den 29 februari

Kl. 16.00

Förhandlingarna leddes till en början av fru andre vice talmannen.

§ 1 Justrades protokollet för den 18 innevarande månad.

§ 2 Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till riksdagens kammare

Härmed anholder jag om ledighet från riksdagsarbetet under tiden 7–17 mars 1972 för fullgörande av uppdrag som svensk delegat vid möten med skilda FN-organ.

Stockholm den 25 februari 1972

Inga Thorsson

Kammaren biföll denna ansökan.

§ 3 Ang. obligatorisk registrering av barn inom barnhälsovården

Statsrådet fru ODHNOFF erhöll ordet för att besvara herr *Romanus'* (fp) i kammarens protokoll för den 17 februari intagna fråga, nr 73, och anförde:

Fru talman! Herr Romanus har frågat mig, vilka slutsatser regeringen har dragit av socialstyrelsens förslag angående obligatorisk registrering av barn inom barnhälsovården m. m. Med anledning härav får jag anföra följande.

Som ett led i åtgärderna för att förebygga misshandel av minderåriga barn uppdrog Kungl. Maj:t den 19 december 1969 åt socialstyrelsen att bl. a. utreda och lägga fram förslag till åtgärder för anmälan av alla nyfödda barn till den förebyggande barnvården.

Med anledning av detta uppdrag har socialstyrelsen i oktober och december 1971 lagt fram förslag till åtgärder för anmälan av alla barn före skolåldern till den förebyggande barnvården. Efter remissbehandling uppdrog Kungl. Maj:t i januari i år åt socialstyrelsen att på grundval av det framlagda förslaget meddela vägledande information till sjukvårdshuvudmännen om ett enhetligt förfarande vid anmälan av nyfödda barn till barnvårdscentral och mödravårdscentral.

För att barnvårdscentralerna skall få kännedom även om invandrabarn och sådana barn som flyttar mellan kommuner uppdrog Kungl. Maj:t samtidigt åt riksskatteverket att i samråd med socialstyrelsen vidta erforderliga åtgärder för avisering till barnvårdscentral av förändringar i personregistret avseende barn som under kalenderåret uppnår högst sju års ålder.

Tisdagen den
29 februari 1972

*Ang. obligatorisk
registrering av barn
inom barnhälso-
vården*

Till den av socialstyrelsen föreslagna databehandlingen av vissa medicinska och sociala uppgifter rörande moder och barn har Kungl. Maj:t ansett sig inte nu böra ta ställning. Avsikten är att Kungl. Maj:t skall besluta i denna fråga senare efter ytterligare utredning av styrelsen.

Herr ROMANUS (fp):

Fru talman! Problemet barnmisshandel har under senare år engagerat allmänheten alltmer och debatten har nu också börjat avsätta vissa resultat i form av praktiska åtgärder. Det är inte bara ett allvarligt område utan det innehåller också en hel del svåra avvägningsfrågor. Man måste ta hänsyn till motstridiga intressen.

Som exempel kan nämnas frågan om anonymitetsskydd för den som anmäler misstanke om barnmisshandel, där man ju å ena sidan måste ta hänsyn till önskvärdheten av att upptäcka barnmisshandel, och å andra sidan intresset för den som anklagas för någonting att också få reda på vad som ligger bakom den anklagelsen.

Det är viktigt att arbetet med att få fram effektiva åtgärder mot barnmisshandel bedrivs snabbt, men det är också viktigt att det bedrivs så att allmänheten har förtroende för myndigheternas handläggning och att det inte uppstår missförstånd. Annars kan arbetet försvåras, och de olika åtgärder som övervägs komprometteras i onödan.

När vi för några veckor sedan fick läsa i tidningarna att det nu var fråga om att göra ett register över föräldrar, varvid man i förväg skulle kunna säga, att beträffande de och de familjerna finns det särskilt stor risk för barnmisshandel, så de måste hållas under uppsikt, var det exempel på sådant som kan försvåra arbetet i fortsättningen. Därför hade det naturligtvis varit värdefullt att snabbt få besked. Vad är det som ligger bakom detta? Överväger man verkligen ett sådant register?

Jag tackar statsrådet Odhnoff för svaret på den fråga som jag ställt. Givetvis har jag ingenting att invända mot de åtgärder som där räknas upp. De ligger ju i linje med vad som krävts här i riksdagen från flera partier. Det är viktigt att det blir en obligatorisk registrering av alla barn, det är viktigt att man följer upp flyttningar ordentligt, så att barnen inte halkar ur systemet, och det är viktigt att de lokala organen kan bedriva en uppsökande verksamhet och särskilt ta kontakt med de familjer som inte självmant kommer med sina barn till hälsokontroller.

Men tanken på ett sådant centralt register som jag nämnde är inte tilltalande. En sak är att man kan och bör analysera orsakerna till barnmisshandel och de faktorer som ligger bakom denna, i de fall där sådan har upptäckts. En helt annan sak är att i förväg på något sätt peka ut vissa familjer som särskilt riskabla. Jag skulle vara tacksam om statsrådet Odhnoff ville säga ut, eftersom det är detta som har diskuterats i massmedia, att något sådant register icke är aktuellt. Såvitt jag har förstått är det nämligen inte så. Det register som man eventuellt skulle upprätta är, om jag fattat saken rätt, av annan natur, och jag vore tacksam om statsrådet Odhnoff tydligt ville deklarerat detta, så att alla blir på det klara därmed.

Statsrådet fru ODHNOFF:

Fru talman! Sådana missförstånd som herr Romanus talar om är självfallet ytterst beklagliga och bör naturligtvis så långt möjligt rättas till. Socialstyrelsen har också till den tidning som gav denna presentation av förslaget skickat ett tillrättaläggande. Det har av orsaker som jag inte känner till inte kunnat publiceras ännu.

Socialstyrelsen säger där, att man genom en väl utbyggd barnhälsovård vill skapa bättre förutsättningar för att förebygga barnmisshandel. Man redogör för hur födelsemeddelandet skulle skickas över till barnavårdscentral och mödravårdscentral och säger vidare:

”För att på ett meningsfullt sätt komplettera födelsemeddelandet och lämna information om hur förlossningen gått och ev. medicinska svårigheter under havandeskapet och hur den nyföddes tillstånd varit jämte annan viktig socialmedicinsk information, har födelseanmälan givits karaktären av *medicinskt födelsemeddelande*. På så sätt kan man tala om för *mödrahälsovården*, som senare skall kontrollera modern efter förlossningen, hur det gick med den blivande modern och för *barnhälsovården* vad de behöver veta om det nyfödda barnet för att kunna ge den fortsatta medicinska tillsynen. Genom det föreslagna systemet med ett medicinskt födelsemeddelande till barnavårdscentralen som föranleder omedelbar inskrivning av varje nyfött barn vid denna skapas förutsättningar för att inga barn blir bortglömda av den förebyggande barnavården.

Från detta medicinska födelsemeddelande har socialstyrelsen föreslagit att vissa uppgifter kopieras till en datablankett för databehandling i socialstyrelsen. Avsikten är att dels få en för hela riket översiktlig *statistik* – som kan tala om hur många som föds, hur gamla mödrarna är, vilka sjukdomar de haft under havandeskapet, hur förlossningen gick etc, dels *uppgifter om barnet* är välskapt och klarat av förlossningsproceduren på vanligt sätt eller om svårigheter uppkom.”

Socialstyrelsen slutar sitt meddelande på följande vis:

”Med anledning av den pressdebatt som förevarit får från socialstyrelsens sida framhållas, att den dataregistrering som i detta sammanhang skulle förekomma enbart är avsedd för medicinska ändamål och som ett led i planeringen av en förbättrad förlossningsvård, dvs att hjälpa de nyfödda att överleva den första levnadstiden som statistiskt sett är den farligaste.”

Herr ROMANUS (fp):

Fru talman! Jag förstår att socialstyrelsen har mycket att göra, och att andra saker kan verka viktigare än att rätta till missförstånd i pressen. Fru Odhnoff och jag är emellertid ense om att det här är ett område där det finns väldigt många svåra avvägningsfrågor och där det är viktigt att få förståelse hos allmänheten för åtgärder som innebär ett visst ingripande och en viss insyn i familjernas tillvaro. Om man i socialstyrelsen är av samma uppfattning, så måste man väl också säga att det är angeläget att snabbt rätta till alla missförstånd, och då kanske det inte är helt tillfredsställande att det tog – om jag har fått riktiga uppgifter – två veckor för socialstyrelsen att få fram ett pressmeddelande.

Nr 30

Tisdagen den
29 februari 1972

*Ang. obligatorisk
registrering av barn
inom barnhälso-
vården*

Men därmed kan väl den saken vara utagerad. Om jag inte tolkar fru Odhnoff fel, så är det ju alldeles klart att det över huvud taget inte planeras något register, med vars hjälp man i förväg skulle peka ut eller sälla fram vissa familjer som särskilt misstänkta. Jag hoppas att det är en riktig tolkning.

Sedan är det klart att det kan anföras medicinska skäl för att lägga upp centrala register. Den tanken är jag inte alls främmande för. Det blir då möjligt att återvända till de registrerade personerna senare och se vad som hänt för att på det sättet få fram statistiska data som visar viktiga samband av t.ex. medicinsk natur. Sådana skäl kan anföras för uppläggningsen av nästan varje centralt individregister.

Enligt statsrådets svar har regeringen emellertid inte tagit ställning till om det skall läggas upp ens ett sådant register som övervägs inom socialstyrelsen, utan det sägs att man skall avvakta ytterligare utredning av socialstyrelsen. Bör man inte avvakta också vad offentlighets- och sekretesslagstiftningskommittén kommer fram till? Den kommittén har ju i sitt yttrande sagt att dessa uppgifter är så känsliga att man verkligen bör visa starka skäl för att lägga upp ett centralt register. Även om registret begränsas till medicinska data, finns den invändningen kvar.

Jag vill därför fråga, om man inte bör — utöver att avvakta socialstyrelsens utredning — också höra vad offentlighets- och sekretesslagstiftningskommittén kommer fram till, så att vi inte får ett data-register, som i framtiden vid sidan av en riktig och bra användning kanske också kan få en mindre lyckad användning.

Statsrådet fru ODHNOFF:

Fru talman! Jag vill understryka att det inte är avsikten att göra ett sådant register som herr Romanus vänder sig emot. Jag utgår ifrån att socialstyrelsen kommer att hålla kontakt med offentlighets- och sekretesslagstiftningskommittén i denna speciella datafråga. Kommittén har ju till uppgift att behandla sekretessaspekter på datasystemen och också att behandla åtkomligheten när det gäller datainformationen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Ang. användningen av bekämpningsmedlet hormoslyr

Herr socialministern ASPLING erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels herr *Anderssons* i Storfors (s) den 3 februari framställda interpellation, nr 41, dels herr *Norrbys* i Åkersberga (fp) i kammarens protokoll för den 2 februari intagna fråga, nr 46, dels herr *Måbrinks* (vpk) i kammarens protokoll för den 3 februari intagna fråga, nr 48, till herr jordbruksministern, dels herr *Larssons* i Borby (c) i kammarens protokoll för den 3 februari intagna fråga, nr 49, dels herr *Wirténs* (fp) i kammarens protokoll för den 23 februari intagna fråga, nr 84, till herr jordbruksministern, och dels herr *Magnussons* i Kristinehamn (vpk) i kammarens protokoll för den 23 februari intagna fråga, nr 87, och anförde:

Fru talman! Herr Andersson i Storfors har i en interpellation frågat mig om jag avser att aktualisera lagstiftningsåtgärder för att hindra spridning av växtgifter genom besprutning från flygplan på skogsområden som är tillgängliga för allmänheten. Spridningen av bekämpningsmedel har också tagits upp i enkla frågor av herr Norrby i Åkersberga, herr Måbrink, herr Larsson i Borrby, herr Wirtén och herr Magnusson i Kristinehamn.

Jag avser att besvara interpellationen och de enkla frågorna i ett sammanhang.

Frågan om användning av bekämpningsmedel i naturen har under senare tid tilldragit sig stor uppmärksamhet. Inte minst har man diskuterat vilka risker det innebär för människor att bli utsatta för medlen. De restriktioner för spridning av bekämpningsmedel från luften som gällt sedan hösten 1970 och som sedan kompletterats med andra förbud mot användningen av bekämpningsmedel har i hög grad bidragit till att minska riskerna för allmänheten att ovetande bli utsatt för obehag och andra följder av medlens användning. Enligt giftnämndens beslut tidigare i denna månad får de omdiskuterade fenoxisyrorna numera spridas från luften över skogshyggen. Läget har därmed till en del förändrats.

Det är uppenbart att många människor känner oro eller upplever obehag inför spridningen av kemiska medel på områden dit allmänheten har tillträde. Detta gäller inte minst då bekämpningsmedel sprids från luften. Med hänsyn härtill avser regeringen att ingripa med lagstiftningsåtgärder som innebär ett fortsatt generellt förbud mot spridning från luften av bekämpningsmedel över skogsmark m. m.

Samtidigt kommer hela frågan om spridning av kemiska medel att allsidigt utredas av en parlamentarisk utredning som jordbruksministern inom kort kommer att tillkalla. Den principiella utgångspunkten för denna utredning skall vara att allmänheten så långt det är möjligt skall skyddas mot spridning av kemiska medel och inte heller ovetande behöva komma i kontakt med sådana medel eller de områden inom vilka de spritts. Utredningen kommer också att få i uppdrag att bedöma de konsekvenser som förbud eller restriktioner i olika avseenden beträffande spridning av kemiska medel kan få för i första hand jordbruket och skogsbruket. I de fall utredningen finner att spridning kan tillåtas skall den bedöma under vilka betingelser det skall få ske. Utredningen skall särskilt behandla spridningen av kemiska medel från luften.

I avvaktan på resultatet av denna utredning kommer regeringen inom kort att till riksdagen lägga fram proposition med förslag till en lag, varigenom spridning från luften av bekämpningsmedel omedelbart förbjuds såvitt avser skogsmark och annan mark som inte är åkermark. I realiteten kommer därigenom de förbud mot spridning av fenoxisyror från luften som gällt under förra året att tills vidare ha oförändrad omfattning.

Frågan om spridning av bekämpningsmedel från luften utgör endast en del av den större frågan om användningen av miljö- och hälsofarliga produkter över huvud taget. Miljökontrollutredningen kommer inom kort att lägga fram förslag till lagstiftning om förstärkt kontroll av

Tisdagen den
29 februari 1972

*Ang. användningen
av bekämpnings-
medlet hormoslyr*

samtliga hälso- och miljöfarliga produkter.

Dessa frågor behandlas också av arbetsmiljöutredningen. Utredningens uppgift är att ge underlag för vidgade insatser mot hälsofarliga arbetsmiljöer. I direktiven för utredningen har särskilt framhållits att utredningen skall uppmärksamma förgiftningsrisker av olika slag.

Som framgår av vad jag nu anfört är de riskproblem som sammanhäng-
er med spridning av bekämpningsmedel i hög grad föremål för regeringens
och myndigheternas uppmärksamhet. Nya insatser är på gång. Vad
särskilt gäller fenoxisyrorna vill jag än en gång hänvisa till det förslag om
förbud mot flygbekämpning som regeringen redan i nästa vecka kommer
att förelägga riksdagen. Genom förbudet kommer under den instundande
sommaren i fråga om spridning från luften av dessa medel att gälla samma
totalförbud som under föregående år.

Herr ANDERSSON i Storfors (s):

Fru talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret på min
interpellation. Bakgrunden till interpellationen är giftnämndens beslut
den 1 februari 1972 om användningen av fenoxisyror, vilket innebär att
behandling av kalhyggen med hormoslyr m. fl. preparat åter blir tillåten i
skogen.

För mig är det tredje gången frågan tas upp i interpellationsform. Som
det i dag verkar av statsrådets svar kanske jag inte behöver komma
tillbaka med frågan mera, eller i varje fall inte under de närmaste åren.

Det kan inte skada att gå tillbaka i tiden för att registrera vad som
skett. I november 1968 svarade då tjänstgörande jordbruksministern:
"Giftnämnden överväger för närvarande frågan om särskilda föreskrifter
för besprutning med bekämpningsmedel från flygplan. I avvaktan på
resultatet av dessa överväganden är jag inte beredd att vidta några
särskilda åtgärder."

Giftnämnden som därefter yttrade sig fann ej anledning att ta någon
definitiv ställning till frågan om ytterligare restriktioner för besprutning
eller till mera detaljerade föreskrifter. Jag hävdade redan vid detta tillfälle
att man borde vara ytterst försiktig med de preparat som användes, så att
ej skador uppstod på människor och djur samt vår natur, däri inräknat
våra vattentillgångar.

I december år 1970 hade socialministern och jag en längre debatt
kring flygbesprutningarna, och tre interpellanter till deltog i debatten.
Statsrådet lovade då att med uppmärksamhet följa utvecklingen. Jag
förstår i dag att herr Aspling har hållit det löftet ordentligt.

Jag har inte ändrat uppfattning om giftnämnden. Vad som sades i
debatten den gången gäller fortfarande för den expertis i nämnden som
nyligen har fattat det ödesdigra beslutet att ånyo tillåta hormoslyr inom
skogsbruket. Jag skall återkomma till det senare.

Efter den debatt som vi då förde klassades vi lekmän från visst håll
som dumma; vi begrep inte någonting om gifternas inverkan på
människor och djur. Personligen tycker jag mest synd om dessa experter,
som inte vill förstå allvaret i en för praktiskt taget alla människor i vårt
land så känslig fråga.

Sedan utfärdades det temporära förbudet mot besprutning med fenoxisyror. Alla trodde vi väl då att man snart skulle vara klar med undersökningarna så att ett totalförbud skulle kunna fastställas. Tyvärr har inte detta skett. Fortfarande finns denna osäkerhet; experter står emot experter. Människor insjuknar, människor avlider, djur försvinner och fåglarnas antal minskar stadigt. Och allvarligt frågar vi oss då: Är det inte naturligt att människor blir oroliga? Blotta misstanken att gifterna har farliga effekter borde vara tillräcklig för ett förbud. Den uppfattningen delas av svenska folket med några få undantag.

Den 1 februari i år kom så giftnämndens beslut att upphäva det temporära förbudet mot besprutning med fenoxisyror, hormoslyr och liknande preparat, för bekämpning av lövskogsvegetation på kalhyggen i skog. Däremot är det fortfarande förbjudet att sprida dessa bekämpningsmedel längs vägkanter, i parker och på kraftledningsgator. Man räknar med att ca 100 000 ha kalhyggesmark årligen behöver behandlas med fenoxisyror.

Ett villkor har fogats till beslutet. Vid flygbesprutning skall allmänheten förvarnas genom annonsering i ortspressen och med skyltar vid de områden som skall besprutas. På skyltarna skall anges tidpunkten för besprutning, de medel som skall användas samt adress eller telefonnummer till personer som kan ge kompletterande upplysningar. Var skyltarna skall sättas upp får markägaren avgöra. Man kan fråga sig om nämnden inte har tänkt på djuren. Tror giftnämndens majoritet kanske att älgen, räven, rådjuret och småfåglarna har lärt sig att läsa och telefonera sedan det förra beslutet?

Giftnämndens beslut var inte enhälligt. Enligt uppgifter förekom en lång debatt, vilken ledde till att fyra av giftnämndens tio ledamöter, och däribland dess ordförande apotekaren Lönnngren, reserverade sig. De ville bibehålla samtliga tidigare restriktioner beträffande användning av fenoxisyror. Ledamöterna av denna kammare herrar Henningsson och Larsson i Staffanstorp, som är ledamöter av giftnämnden, tillhör reservanterna. De har all heder av sitt ställningstagande. Av ett uttalande som gjorts av nämndens ordförande framgår klart att han anser det oförsvarligt att använda fenoxisyrorna, då man fortfarande inte vet exakt vilken skadeverkan preparaten kan ha på människor och djur. Önskemålet om mer debatt har uppfyllts och ordförandens önskan om svar från politikerna om det verkligen är rätt att använda sådana medel kommer att uppfyllas.

När vi lekmän tar upp frågorna försöker experterna vifta bort oss med att vi inte begriper vad det är fråga om. Därför kan det vara skäl att påminna giftnämnden om den artikel som finns i Läkartidningen nr 8 av den 16 februari 1972. Den artikeln innehåller nästan exakt de uttalanden som jag och många med mig gjort under senare år. Det är säkerligen inte lika lätt att vifta bort Läkartidningens ledare som några enskilda riksdagsmän. Låt mig bara ur denna ledare citera följande: "Den oro som drabbat enskilda som blivit sjuka sedan de utsatts för besprutning eller kommit i kontakt med besprutade vatten eller besprutade bär är ett problem som inte kan nonchaleras. Även om man inte kunnat leda i bevis att kontakten med bekämpningsmedlen varit orsaken till sjukdomarna

har misstanken om ett samband i många fall lett till psykiska påfrestringar som måste betecknas som allvarliga sanitära olägenheter.

Man kan fråga sig om dessa besprutningar inte också bör betraktas som ett ingrepp i allemansrätten.

Den grupp inom giftnämnden som reserverade sig hade för att få i gång en principdebatt kring tredje mans rätt velat gå in med en skrivelse till regeringen. Erfarenheten har visat att nämndens skyldighet i denna fråga inte är reglerad på ett tillfredsställande sätt. Detta har i sin tur lett till att man fått tillgripa provisoriska förbud eller tvingats kringgärda ett beslut med en mängd komplicerade villkor.

Det är alltså viktigt att en debatt kommer till stånd i denna fråga och att den kommer snart. Hormoslyrpreparaten är inte de enda som får spridas från luften och kan överraska människor i skog och mark. Konstgödsel sprutas per flyg över åker och skog och trots att giftnämnden under 1971 genomfört skärpta bestämmelser för flygbesprutning med insekticider inom jordbruket är det ändå en hel del preparat som får användas på detta sätt i de fall skördarna skulle skadas genom bekämpning från markplanet.

Allmänheten har ingen möjlighet att överklaga ett beslut från giftnämnden; det kan endast bekämpningsmedelstillverkare och möjligen andra som har ekonomiska intressen att skydda göra i de fall de anser att nämnden gått för långt i sina restriktioner. Så mycket mera angeläget är det då att man på högsta nivå gör en översyn av om vi i här aktuella sammanhang tillräckligt beaktat tredje mans rätt."

Läkartidningens här citerade ledare plus alla de larmrapporter som ingått under den senaste tiden borde ha varit nog för att giftnämnden skulle fatta ett enhälligt beslut om att totalförbjuda preparaten.

Skäl finnes att påtala de dödsfall som inträffat bland SJ-anställda som sysslat med besprutningar av ogräs efter banvallarna. Allt talar för att ett samband finnes mellan arbetenas art och sjukdomssymtomen. Chefläkar- en på SJ har klart sagt ifrån: Vi vill inte utsätta våra anställda för onödiga risker. Så länge vi inte vet hur skadliga gifterna är bör vårt folk inte arbeta med dem. Vi sysslar med människor, giftnämnden med kemikalier.

Det verkar för mig även otroligt att en ledamot av giftnämnden som representerar arbetarskyddsstyrelsen kunnat vara med om att tillåta spridning på nytt av hormoslyr, då han hade vetskap om dödsfall bland SJ-anställda. Visserligen kan undanflykten bli att det rörde sig om *emisol*, men jag frågar: Är det någon skillnad om en människa dör av *emisol* eller av hormoslyr?

Vidare påstås en läkare inom arbetarskyddsstyrelsen mena att oron för skador kan bli en folksjukdom som är farligare än bekämpningsmedel. Jag måste säga att detta är en attityd som inte inger något stort förtroende.

Fru talman! Det känns i dag befriande när socialministern som svar på min fråga i interpellationen - om lagstiftningsåtgärder inte var påkallade med anledning av giftnämndens beslut - klart säger ifrån, att regeringen avser ingripa med lagstiftningsåtgärder som innebär ett fortsatt generellt förbud mot spridning från luften av bekämpningsmedel över skogsmark m. m.

Därmed undanröjs det av giftnämnden fattade beslutet den 1 februari. Tillåt mig säga, herr statsråd, att runt om i vårt avlånga land kommer massor av människor att känna stor tacksamhet och befrielse när de nås av statsrådets och regeringens besked i denna allvarliga fråga. Den oro som finnes kommer att lätta, och man vet att allt nu kommer att göras för att grundligt undersöka preparaten.

Den parlamentariska utredning som signaleras, med jordbruksministern som kallande, hälsas med stor tillfredsställelse. De direktiv som utredningen synes erhålla spänner över ett stort område och ger därför känslan av att alla oklara ting nu grundligt kommer att synas i sömmarna. Utredningen skall enligt statsrådets besked särskilt behandla spridningen av kemiska medel från luften.

Som statsrådet Aspling vidare framhåller utgör spridning av bekämpningsmedel från luften endast en del av den större frågan om användningen av miljö- och hälsofarliga produkter över huvud taget. Vi väntar därför på miljökontrollutredningens förslag till lagstiftning om förstärkt kontroll av samtliga hälso- och miljöfarliga produkter. Samtidigt arbetar ju också arbetsmiljöutredningen med uppgift att uppmärksamma förgiftningsrisker av olika slag. Jag vill bara framföra den bestämda åsikten att man inte bör tillåta några som helst dispenser förrän vi vet ordentligt vad preparaten går för.

Låt mig sluta här, fru talman, med att än en gång tacka statsrådet Aspling för ett mycket snabbt svar med klart besked i en allvarlig fråga — ett besked som människorna i detta land sätter stort värde på.

Herr NORRBY i Akersberga (fp):

Fru talman! Jag tackar socialministern för frågesvaret.

Min fråga var om statsrådet anser att bekämpningsmedelslagstiftningen är lämpligt utformad när den medger sådana beslut som giftnämndens frisläppande i stor utsträckning av hormoslyr. Omskrivet i klartext är statsrådets svar nej. Lagstiftningen, som den ser ut just nu, är inte lämpligt utformad. Den medger att ekonomiska intressen styr giftnämnden utan att hänsyn tas till de enskilda människornas önskemål och behov. Tyvärr gäller detta även andra viktiga delar av miljölagstiftningen. Allemansrätten ställs åt sidan i det här fallet. I andra fall är det också en dominans för ekonomiska intressen. Sakägare, dvs. fastighetsägare, företag osv., har rätt att föra talan i viktiga miljöfrågor. Enskilda människor eller grupper av människor ges inte samma rätt, även om de drabbas aldrig så mycket av de ifrågasatta åtgärderna. Vi måste ge miljögrupper, byalag, hyresgästföreningar och liknande organisationer ökade möjligheter att vara med inte bara i debatten utan också vid miljöfrågornas formella behandling.

Under trycket av en stark och entydig opinion aviserar statsrådet nu två viktiga åtgärder: dels en särskild lagstiftning, interimistisk i avvaktan på miljökontrollutredningens mera definitiva förslag, dels en parlamentarisk utredning.

Vi skall ha klart för oss att hormoslyrdebatten inte längre är en debatt enbart om hur farliga fenoxisyrorna är. Hormoslyr har blivit en symbol för något ännu viktigare, en symbol för miljöhotet mot de enskilda

Tisdagen den
29 februari 1972

*Ang. användningen
av bekämpnings-
medlet hormoslyr*

människorna. Det är därför som den här debatten har trängt på djupet och engagerat människorna. En opinion har växt fram, så stark att den tvingat regeringen till ett snabbt och ovanligt ställningstagande: att genom en proposition till riksdagen korrigera ett politiskt och i sak felaktigt beslut i ett underordnat organ, giftnämnden.

Den fråga man nu ställer sig, innan propositionen redovisats, är: Kommer den nya lagstiftningen att ge allmänheten bättre möjligheter att hävda sina intressen? Den kommer ju inte, efter vad jag kan förstå, att innebära ett totalförbud för användning av bekämpningsmedel. Fortfarande kan det alltså hända att man från marken bekämpar buskvegetation med exempelvis hormoslyr. Och hur kommer då allemansrätten och allmänhetens intressen att kunna beaktas? Det är en principiellt annorlunda lagstiftning vi skall ha, inte en korrigering av den i princip delvis felaktiga och överspelade lagstiftning som vi just nu har.

Låt mig, fru talman, läsa upp litet grand ur ett brev som en riksdagsledamot har fått från en enskild, en vanlig människa. Det brevet säger väldigt mycket om hur miljöhotet upplevs.

”Ber om ursäkt för att jag skriver till Eder, har en sak som jag vill framföra. Det är hormoslyr som jag ser att det har blivit fritt fram för, att få sprida det i skogen. Det är ett gift som skulle absolut förbjudas, flera bisamhällen har dött för mig. Katten har fått ungar med halva bakben, i en granngård har en katt fått sår som inte läkt. Skall vi ha miljökonferens här och sprida gift i skogarna, vi skulle väl föregå med gott exempel. Efter järnvägen har dom sprutat och på buskar här strax invid. Dom vet att det är farligt, för dom motade bort korna därifrån. Hoppas att Ni lägger fram saken så det blir stopp på denna spridning som folk blir sjuka utav, även djuren skall skyddas!”

Det var inte kanslisvenska — det var formulerat av en enskild enkel människa.

Klart och koncist uttrycks samma sak av Folkpartiets ungdomsförbund i en skrivelse till jordbruksministern den 2 februari i år där det avslutningsvis sägs:

Det beslut om fenoxisyreer som giftnämnden fattat ”är ett beklagligt svek mot väsentliga miljövärden till förmån för kortsiktiga företagsekonomiska intressen. Det är angeläget att en ny attityd gentemot biocider snabbt slår igenom.

Folkpartiets Ungdomsförbund hemställer därför att jordbruksministern tar initiativ till en ny lagstiftning innebärande att ett ämnes ofarlighet måste bevisas innan det får tas i bruk, så att beslut av den typ giftnämnden nu fattat omöjliggörs.”

Vi måste ge miljöpolitiken förtur. Miljöförstöringen är det allvarligaste hotet mot mänsklighetens framtid. Vi måste börja mäta vår standard i rikare mått än pengar. Ekonomiska intressen får inte styra viktiga miljöbeslut så som har skett i giftnämnden. Miljövärden måste räknas in från början när vi bedömer stora projekt i näringslivet. Folkpartiet föreslår i en partimotion vid årets riksdag att en metod med miljöbudgetering skall införas. Och skulle den metoden tillämpas på bekämpningsmedelsanvändning, så skulle kalkylerna se helt annorlunda ut än de gör i den informationsskrift som skogsstyrelsen sänt till oss riksdagsmän lagom

till dagens debatt. I den skriften, Kemisk buskbekämpning inom skogsbruket, redovisas en totalförlust för skogsbruk och skogsindustri på 625 miljoner kronor per år om man inte får använda fenoxisyror. Med samma sätt att resonera skulle taxibilsföretagen i landet kunna redovisa en förlust på si eller så många miljoner kronor per år för att de inte får köra taxibilar mot rött ljus, och tankfartygsrederierna skulle kunna redovisa miljonförluster därför att de inte får släppa ut oljespill längs våra kuster. Det är alltså helt ovidkommande resonemang om vinst eller förlust som man för, när man på detta sätt talar om att man inte får göra någonting som är förbjudet.

Men om nu buskbekämpningen är av så stor betydelse för skogsnäringen skulle man ju kunna satsa t. ex. 10 procent av den årliga summa som nämnts för att utveckla miljöriktiga bekämpningsmetoder – större tonvikt vid exempelvis biologiska metoder, mindre tonvikt vid kemiska metoder. På så sätt skulle en, givetvis fri och obunden, forskning kunna genomföras som underlag för kommande beslut i frågor av det här slaget. Då skulle den tveksamhet hos vetenskapsmännen, som nu har varit avgörande för politikernas nej till fenoxisyror, kunna utvecklas till entydiga och bestämda råd. Med all respekt för skogsnäringens ambitioner att utveckla god ekonomi måste jag konstatera att miljövården måste ges förtur.

Vi kan också här peka på det samhällsekonomiska värdet av goda rekreationsmiljöer. Om vi exempelvis gör det räkneexperimentet att vi förbättrar rekreationsmiljöerna så att människorna kan bidra till en produktionshöjning på säg en halv procent per år, så skulle det i pengar räknat för samhället ge mer än de 625 miljoner kronor som det talas om i skogsstyrelsens informationsskrift.

Vi politiker kan inte passivt bevittna hur den tekniska utvecklingen styr in på stickspår. Det räcker inte för oss att korrigera i efterhand, som regeringen nu gör. Det är dock bättre än att inte göra någonting alls. Nej, vi måste styra den tekniska utvecklingen så att den blir till gagn för mänskligheten. Miljöpolitiken måste ges en överordnad roll. I folkpartiets miljöpolitiska program som antogs i höstas anlägger vi denna syn på miljöpolitiken. Vi ger den en ekologisk inriktning, dvs. vi tar hänsyn till samspelet mellan människan och naturen, samspelet mellan levande organismer. Med den inriktningen på miljöpolitiken blir den övergripande. Det är den som måste vara vägledande för våra politiska beslut även inom andra politiska delområden än det miljöpolitiska. För människorna är det inte bara en fråga om att överleva, utan det är också fråga om att leva – och att leva i trygghet i smått och stort, trygghet att t. ex. kunna gå ut i skogen och plocka bär utan att riskera förgiftning eller uppleva något som man tror är förgiftningsrisk. Det gäller också tryggheten att kommande generationer skall kunna födas utan genetiska skador som orsakats av kortsynt vinstintresse.

Fru talman! Till slut vill jag erinra om att kommuner och statliga myndigheter runt om i landet just i dag, den 29 februari 1972, arrangerar Arbetarskyddets dag. I dag ställs arbetsmiljöfrågorna i förgrunden. Men det gällde tydligen inte för de 30 SJ-anställda som har sysslat med buskbekämpning längs järnvägarna. I dag är 24 av dem kvar i livet.

Nr 30

Tisdagen den
29 februari 1972

*Ang användningen
av bekämpnings-
medlet hormoslyr*

Dödsorsaken, alltså den verkliga dödsorsaken, för de övriga sex vet vi inte. Men en sak vet vi med säkerhet, nämligen att arbetarskydd och arbetsmiljöhänsyn lämnade mycket övrigt att önska på deras arbetsplats. En mer makaber illustration till SJ:s snävt driftekonomiska lönsamhetsresonemang går knappast att få. Vi får hoppas att den nya arbetsmiljölagsstiftning som socialministern aviserade i ett anförande i går skall gälla även vid SJ. Hormoslyrdebatten gäller mycket mer än hormoslyr; den gäller faktiskt hela vår miljö, därför att hormoslyr har blivit en symbol. Ytterst gäller debatten mänsklighetens framtid.

Herr MÅBRINK (vpk):

Fru talman! Jag vill tacka statsrådet Aspling för svaret, som jag tycker var positivt.

I slutet av sitt svar säger statsrådet följande: "Som framgår av vad jag nu anført är de riskproblem som sammanhänger med spridning av bekämpningsmedel i hög grad föremål för regeringens och myndigheternas uppmärksamhet. Nya insatser är på gång." Jag kan hålla med herr Aspling om att regeringen och socialministern först i dag har intresserat sig för bekämpningsmedlen fenoxisyrorna. Och varför har man nu helt plötsligt visat ett allvarligt intresse för denna fråga? Ja, det är väl på det sättet att opinionen mot växtgifterna i dag är så stark att herr Aspling inte längre kan nonchalera densamma. Med opinionen menar jag miljövårdsgrupper, byalag m. fl. andra organisationer som på ett utomordentligt sätt informerat allmänheten om vilka risker man utsätts för när de stora skogsbolagen vräker ut växtgifter.

Jag anser också att massmedia har haft en mycket positiv betydelse. Ett utmärkt exempel kan nämnas — och det har nämnts tidigare här i debatten. Det gäller avslöjandet i tidningen Statsanställd om vad som hänt med många av de arbetare som inom statens järnvägar sysslat med växtgiftbesprutning. Hur länge har myndigheterna haft kännedom om detta förhållande? Om inte tidningen Statsanställd slagit larm, hur länge hade det då dröjt, innan myndigheterna ingripit och stoppat spridningen av giftet?

Socialministern känner mycket väl till innehållet i den rapport som en av giftnämnden tillsatt expertgrupp överlämnade i början av förra året. Samtliga i gruppen ingående experter ansåg det mycket väl motiverat att utspridandet av fenoxisyror begränsas i största möjliga utsträckning samt att i de fall då de används detta sker så, att de miljöskadliga effekterna blir så små som möjligt. Expertgruppen ansåg vidare att förutom en restriktiv användning möjliga alternativ bör beaktas. Detta gäller inte enbart beträffande skogsbruket, utan också för jordbruket.

I samband med de undersökningar som gjorts av professor Ingemar Ahlén gällande ekologiska effekter vid användning av fenoxisyror säger denne att vissa insekter ökar vid dödandet av lövträd, att två hackspettarter i det här landet hotas, att bekämpning av björk är ogynnsam för orrpopulationen, att vinterfodermängden för älgar, hjortar, rådjur och harar reduceras, att kännedomen om nedbrytningen av fenoxisyror i våra nordliga, kalla, sura och fattiga jordar är bristfällig.

Professor Ahlén säger vidare att det från ekologisk synpunkt är högst

otillfredsställande att användningen av herbiciderna tillåts få så stor omfattning utan att tillräckliga kunskaper om de ekologiska effekterna funnits.

För flera år sedan slogs larm om att antalet fosterskador i Vietnam ökade genom USA-imperialismens hänsynslösa giftbesprutningar mot det vietnamesiska folket. Redan år 1961 varnade den tyske vetenskapsmannen Bauer för giftet dioxin, som finns i ett av de medel som flitigt används i vårt land, nämligen 2,4,5-T.

Detta som jag nu har sagt borde ha varit tillräckligt för att införa ett förbud eller en stark begränsning av fenoxisyrorna tills fullständiga fakta hade förelegat om giftets eventuella skadlighet. Jag tycker att enbart det faktum att forskarna i det här landet är oeniga om giftets skadlighet borde vara tillräckligt för att införa förbud mot det.

Nå, det är sedan flera år tillbaka som man har hyst farhågor för fenoxisyrornas skadlighet, men när man läser de senaste forskningsrapporterna – jag tror att de kom i slutet av 1971 – kan man räkna upp forskare efter forskare som direkt säger att de inte har fått tillräckliga resurser för att kunna tillfredsställande undersöka fenoxisyrorna. Det gäller exempelvis de ekologiska konsekvenserna vid användningen av fenoxisyror. Resurserna har hela tiden tydligen varit så små, att man inte har kunnat göra en tillfredsställande undersökning. Detta tycker jag är i högsta grad uppseendeväckande. Om man hade menat allvar och sagt sig ämna ta reda på vad användningen av fenoxisyror kommer att innebära på lång sikt, hade man på en gång givit forskarna de resurser som varit behövliga, men det har man inte gjort.

Jag vill fråga statsrådet Aspling, om han nu är beredd att ge de forskare som skall syssla med frågan de resurser som i dag saknas för att med det snaraste få fram tillfredsställande resultat. Det innebär också att de yngre forskare, som i dag sysslar med detta problem, måste få sådana anställningsförhållanden, att de inte riskerar att efter en tid bli utan arbete.

Giftnämndens konstruktion har tidigare nämnts i denna debatt. Jag vill fråga statsrådet Aspling, om han anser att giftnämndens nuvarande konstruktion är tillfredsställande eller om han anser att vi bör ha en annan ordning, en beslutsinstans med förtroendevalda, vilka bakom sig kan ha ett vetenskapligt råd. Det kan inte vara rimligt att forskare skall sitta och rösta i en sådan fråga. Röstningsresultatet blir exempelvis 6–4 och detta blir sedan avgörande – dvs. fyra redovisar en avvikande mening mot det beslut som fattas av sex forskare. Detta kan enligt min mening inte vara en vettig lösning.

Herr LARSSON i Borrby (c):

Fru talman! Låt mig först säga ett tack till socialministern för det mycket omfattande besked han givit i anledning av dessa frågor. Jag tycker att man här bör vara rättvis och korrekt och säga att de förslag till åtgärder som framkommit är av så pass omfattande art och innehåller så mycket av försök att gardera människornas trygghet som man någonsin kan begära. Vad på regeringen ankommer kan man inte kräva någon annan handläggning av ärendet än den som här har skett.

Nr 30

Tisdagen den
29 februari 1972

*Ang. användningen
av bekämpnings-
medlet hormoslyr*

Tisdagen den
29 februari 1972

*Ang. användningen
av bekämpnings-
medlet hormoslyr*

Jag skulle i detta lilla inlägg gärna vilja försöka få till stånd något av en tongång i denna debatt som jag tror att hela frågan skulle vinna på. Allmänheten är ängslig för vad som händer i vår miljö, och många olika media i vårt land – vi politiker inberäknade – borde nog ta ansvaret för att vi ibland hjälpt till att piska upp onödigt ängsliga stämningar. Frågan har ägnats mycket stor uppmärksamhet, och den är mycket allvarlig. Men jag tror ändå att alla parter på sikt vinner på att debatten förs med någorlunda balanserade tongångar. Låt mig exemplifiera med att säga följande: Om vi kräver aldrig så många totalförbud av giftnämnden och regeringen skall vi ändå uppleva att det kommer en mängd farliga gifter in i vårt land, vilkas användande vi genom internationella beslut inte kan påverka. Det är ju väldigt fint om vi i vårt land är pionjärer när det gäller förbud, men vi får kanske inte överdriva. Totalförbudet mot DDT exempelvis var ett bra beslut och det var väl att det kom till stånd. Det är ingen som i dag behöver beklaga sig över det. Men låt mig erinra om att vi i Sverige använder 50 ton aktiv substans om året, och vi vet att det genom luften årligen kommer in över 300 ton DDT i vårt land. Gifterna gör inte halt vid nationsgränserna. Lika angeläget som det är att avkräva staten förbudslagstiftning, lika angeläget är det kanske att be regeringen att verka på internationell basis för att efter hand få till stånd överenskommelser som verkar över nationsgränserna.

Jag nämnde att debatten kanske har varit mer laddad än den skulle ha behövt vara. Jag vågar påstå det, eftersom jag kan framstå som ett levande exempel efter att under 20–25 år mycket handgripligt ha handskats med de preparat som vi i dag diskuterar och som jag som lekman skulle vilja beteckna som de allra oskyldigaste i den långa rad av de hundratals gifter som vi handskas med i vår omgivning. Därmed vill jag inte bagatellisera det nu aktuella giftet, men jag vill medverka till en begränsning i användandet av andra mycket farligare gifter. Jag kan inte undgå att vara litet förvånad över den våldsamma ängslan som ett av de mest oskyldiga preparaten har orsakat.

Det är inte bara en ambition att vara annorlunda än andra talare utan det är faktiskt något av ett behov hos mig att försöka balansera kritiken mot statens giftnämnd. Jag har under några år haft tillfälle att såsom suppleant i giftnämnden följa dess arbete. Jag vill i anledning av alla de angrepp och beskyllningar som gjorts den senaste tiden få antecknat i riksdagens protokoll att giftnämndens ledamöter ingalunda är så osak-kunniga eller så omdömeslösa som det har gjorts gällande i många sammanhang. Giftnämnden har en utomordentligt objektiv och ambitiös samt kunnig expertis till sitt förfogande. Det är nämligen på det viset att när man vet väldigt mycket om en sak så är man inte riktigt lika tvärsäker som när man vet väldigt litet. Det kan kanske vara något av en förklaring till att det blev delade meningar i giftnämnden i samband med beslutet den 1 februari. Fyra ledamöter reserverade sig mot beslutet, och i den gruppen fanns politikerna. Jag har alltså inte någon anledning att ta de övriga sex i försvar, men jag har ändå i objektivitetens intresse ett behov att göra det.

De som uttrycker farhågor för fenoxisyrorna är genetikerna, och det är allvarligt nog. Eftersom det här gjorts ett angrepp på arbetarskydds-

styrelsens representant, tycker jag, eftersom han inte kan få ordet i denna debatt, att det är rättvist att redovisa bakgrunden till hans ställnings- tagande. Om en fenoxisyra får spridas från luften in över skogen så sker det med mycket välutbildad personal, med högklassig apparatur och det är få människor — om ens några — som kommer i kontakt med giftet vid själva hanteringen.

Alternativ två är spridning enbart från marken. Då resonerar arbetar- skyddsstyrelsens representant så här: Då är det kanske flera tusen människor som skall pyssla och plocka med det här giftet med betydligt enklare utrustning och det blir många restprodukter, överskott och sådant som kanske inte blir så väl omhändertaget. Alternativ tre är totalförbud och då skall man alltså röja med mekaniska hjälpmedel och då vet han mycket väl att man vid den sortens arbete har det allra största antalet svåra yrkesskador, såväl för den som bär sågen som för den som kanske skadar sig av själva verktygen. Det är mot den bakgrunden han har att göra sin bedömning, och jag tycker att man skall respektera den bedömningen även om man har en annan åsikt själv.

Sedan skulle jag också beträffande själva begreppet hormoslyr vilja anhänga om att man även här snarast rensar upp debatten så till vida att man inte bara använder ett enda fabriksnamn. Det är ett av väldigt många fabrikat som heter hormoslyr. Så elaka eller hyggliga, vilket ni vill, skall vi väl inte vara mot ett enda företag att vi använder bara dess namn hela tiden.

Det är i huvudsak tre kemiska preparat. För det första är det 2,4-D, för det andra 4 K,2,M och för det tredje 2,4,5-T. Jag tycker också det finns anledning att nämna att 2,4-D och 4 K,2,M som sagt har använts i ett tjugotal år. Ingenting har hänt, ingenting har hörts i diskussionen. Det är klart man skall vara rädd om viltet men statistiken visar att det vilt som berörs i detta sammanhang ökar i antal, såväl däggdjur som fåglar.

Men för några år sedan började man med 2,4,5-T — och härvidlag var herr Måbrink inne på någonting som är mycket väsentligt och som han säger riktigt — och det är just i denna speciella fenoxisyra som dioxinerna förekommer och eftersom det är dioxinerna som vållar frågetecken i marginalen i genetikernas arbete skulle en okunnig novis, som vi politiker bedömdes vara av vetenskapsmännen i TV-rutan, naturligtvis helt enkelt kunna säga: Här skulle givetvis giftnämnden ha kunnat göra det bekvämare för sig genom totalförbud av 2,4,5-T.

Men jag vet inte hur det nu är tänkt i den aviserade propositionen i det avseendet. Med tanke på den upphetsade debatt som vi har är det kanske riktigast att man har detta totalförbud mot spridning av bekämpnings- medel från luften och i detta fall beträffande herbicider. Jag hörde att FPU hade uttalat sig mot biocider. Det är någonting helt annat men det hör naturligtvis till gruppen farliga saker i vår miljö. Det är emellertid möjligt att alternativ ett, och jag skall inte tillåta mig komma med några tips till det statsråd som skall utforma propositionen, kan renodlas och att man låter ett eller ett fåtal preparat användas om vilka man vet att det föreligger en betydligt mindre risk än när det gäller andra preparat. Det skulle också vara möjligt att man, om man nu har förbud mot spridning från luften och behåller möjligheterna att bekämpa från marken,

Tisdagen den
29 februari 1972

*Ang. användningen
av bekämpnings-
medlet hormoslyr*

begränsar bekämpningen från marken till endast ett eller ett fåtal preparat.

Jag vill också hälsa med tillfredsställelse att det kommer till stånd en utredning på något bredare bas, som kan ge besked om de påståenden som nu haglar i luften, från ena sidan om en mängd dödsfall, från andra sidan om åtskilliga hundratals miljoner kronor i förluster. Det är värdefullt att det blir föremål för en noggrann, objektiv och sakkunnig granskning, så att vi som parlamentariker får ett underlag för ett kommande beslut. Vi vill då ha besked om vad detta kostar och om huruvida man är beredd att betala det.

Låt mig till slut uttrycka den förhoppningen att man, efter de kraftiga garderingar, som göres i socialministerns svar på frågorna, kunde gå in i en sansad debatt, som är grundad på vetenskapliga fakta och som syftar till största möjliga begränsningar i användningen av ifrågavarande gifter och till sådana bestämmelser att hanteringen kan ske under betryggande former.

Herr WIRTÉN (fp):

Fru talman! Mycket har redan sagts i denna debatt, och jag skall därför fatta mig kort.

Också jag vill framföra ett tack till statsrådet för det svar jag fått på min enkla fråga. Svaret innehåller ju utfästelser om åtgärder från socialministern och även från jordbruksministern, vilka i det läge vi nu befinner oss i, fyllt av oro för de konsekvenser som giftbesprutningen tycks kunna medföra, måste bedömas vara riktiga och egentligen självklara. Den rad av döds- och sjukdomsfall som direkt kan kombineras med arbete med hormoslyr eller andra växtbekämpningsmedel måste leda till ett stopp på spridningen av dessa preparat, i varje fall tills man mera exakt vet vilka medel som kan bedömas vara förenade med risker och vilka som inte är det samt under vilka omständigheter de då är riskfria.

Den princip som enligt förkludande miljökontrollutredningen inom kort tänker föreslå, dvs. att det skulle åligga producent eller försäljare att övertygande redovisa att ett nytt preparat inte medför några risker för vare sig människor eller natur, är riktig, även om den kanske inte alltid är vattentät. Spåren har förskräckt med den omvända ordning som vi alltför länge tillämpat, dvs. att ingripa när skador uppstått, ibland omöjliga att rätta till.

Förvåningen blev väl stor bland många av oss när vi fick beskedet om att giftnämndens majoritet den 1 februari beslutat om en friare användning av fenoxisyrorna. Visst var det alltför en del villkor förenade med användningen av medlen. Man skulle ju, som här har påpekats tidigare, annonsera i ortspressen eller sätta upp skyltar om att besprutning skall ske. Bara detta villkor visade att man var medveten om att det verkligen var faror förenade med användningen av medlen. Människor och eventuellt läskunniga djur uppmanades att hålla sig borta från sådant område för undvikande av skador.

Beslutet var naturligtvis ett misstag, som nu kommer att rättas till genom det lagförslag som socialministern här har aviserat. Prövning av det får naturligtvis ske i vanlig ordning, när det kommer på riksdagens bord.

Tisdagen den
29 februari 1972

*Ang. användningen
av bekämpnings-
medlet hormoslyr*

Samtidigt tillsätts då en utredning, som kan ge ytterligare kunskap om spridning av kemiska medel. Jag tycker, herr statsråd, att båda dessa åtgärder är riktiga. Likaså är det väsentligt, som det sägs i svaret, att arbetsmiljöutredningen noga beaktar dessa förgiftningsrisker.

Jag skall inte förlänga diskussionen mer här i dag utan ber bara än en gång att få tacka för svaret.

Herr MAGNUSSON i Kristinehamn (vpk):

Fru talman! Jag vill tacka socialministern för svaret på min enkla fråga. Bakgrunden till att den ställts är följande förhållande, vilket redan nämnts i debatten.

Tidningen Statsanställds senaste nummer innehåller en artikel med alarmerande uppgifter om svårförklarliga omständigheter som ställts samman med SJ:s kemiska ogräsbekämpning utefter järnvägarna. Av de ca 30 man som haft med besprutningarna att göra hade fem personer hastigt insjuknat och avlidit, fyra av dem i cancer. Ytterligare en låg svårt sjuk i långt framskriden skelettcancer. Andra hade drabbats av bl a. huvudvärk, förstörda smaknerver, synförsämringar, urineringsbesvär och impotens. Efter det att artikeln i Statsanställd tryckts har ännu en av de sjuka avlidit, även han i cancer. Antalet avlidna är nu alltså sex, varav fem i cancer.

Det är alldeles givet att den berörda personalen i ett sådant här fall blir orolig. Det förhållandet att så många av dem som arbetat med dessa saker haft besvär av olika slag understryker givetvis den känslan. Enligt min mening måste de människor som haft med besprutningarna att göra bli föremål för en grundlig medicinsk undersökning, vilket Statsanställdas förbund nu krävt. Det är ju frapperande att symtomen hos många av dem som hittills läkarundersökts är likartade. Det gäller bl. a. urineringsbesvär och impotens. Liknande fall tycks finnas även på andra områden där man sysslar med sådana här besprutningsarbeten. Senast häromdagen hörde jag också talas om ett fall i Värmland där vederbörande, som under många år sysslat med handsprutning i skogsbruket, fått liknande besvär. Frågan är om besvären kan ha att göra med en allmän konditionsnedsättning på grund av arbetets art eller om det är fråga om skador som kan betecknas såsom yrkesskador.

Nu sägs det ju i uppgifter från SJ att man vid den kemiska ogräsbekämpningen i mycket liten utsträckning använt sig av hormoslyr, åtminstone med egen personal. Buskbekämpningen med hormoslyr tycks, i varje fall under senare år, mest ha varit utlämnad på entreprenad till privata firmor, medan SJ självt svarat för ogräsbekämpningen utefter banvallarna. Därvid har SJ använt andra preparat, såsom Emisol och Veedex Kar. Båda dessa preparat innehåller emellertid enligt uppgift ämnet amitrol, som i låga doser vid djurförsök i USA givit upphov till sköldkörtelcancer och även andra typer av cancer.

Det finns alltså fullgoda skäl att ta uppgifterna om påverkan av växtgifter på allvar. Det är nödvändigt att understryka kravet att dessa också tas med i den miljökontrollagstiftning som nu aviseras. Det måste vara lika nödvändigt att få till stånd en omvänd bevisföring när det gäller användandet av växtgifter av detta slag som vid användandet av andra preparat.

Tisdagen den
29 februari 1972

*Ang. användningen
av bekämpnings-
medlet hormoslyr*

Jag har främst tagit upp den här frågan ur arbetarskyddssynpunkt. Många människor som arbetar i statliga verk, privata skogsbolag, privata entreprenadfirmor osv. är sysselsatta med besprutningsarbete. De har all anledning att ställa mycket höga krav på skyddsåtgärder vid utförandet av detta arbete. Inte minst aktualiseras detta mot bakgrunden av de aktuella avslöjandena. Hittills har det tydligen brustit katastrofalt, vilket avslöjar en utbredd nonchalans från företagets sida. Detta är märkligt, ty hormoslyrdebatten har ju ändå pågått några år.

De förhållanden som redovisats vid SJ är egentligen ganska typiska. Redan 1970 slog banarbetarnas yrkesorganisations årsmöte larm och dåvarande Järnvägsmannaförbundet tog kontakt med SJ:s centralförvaltning, som kontaktade jordbruksdepartementet. Där fick man emellertid beskedet att preparatet Emisol som bl. a. rekommenderats av lantbrukshögskolan var helt ofarligt. Under sommaren 1970 fortsatte alltså besprutningen som vanligt, men 1971 inträffade något enligt min mening mycket allvarligt. Den allt kraftigare opinionen fick ju till stånd det förbud mot buskbekämpning med hormoslyr, som det talats om här, men SJ som då låg inne med stora lager av preparatet fick dispens av giftnämnden för att göra sig av med sina förråd! Det är faktiskt anmärkningsvärda saker.

Här var det alltså på det sättet att ekonomiska bedömningar fick gå före hänsynen till människors hälsa.

Nästa gång det slogs fackligt larm var i september 1971, då banpersonalen i Örebrodistriktet tog upp frågan. Den gick då vidare till yrkesinspektionen för landtrafik och även till arbetarskyddsstyrelsen. I december samma år gick banpersonalens klubb i Örebrodistriktet till ny attack, efter det man kontaktat en rad miljöforskare, av vilka en del rekommenderat en omfattande läkarundersökning av all personal. Den uppfattning som uttrycktes från klubbens sida var att alla som haft kontakt med banvallarna, alltså även banpersonal som inte sysslat med själva besprutningen, borde underkastas en seriös vetenskaplig undersökning med specialkontroller av varje kroppsorgan.

Efter det att dessa upprepade fackliga larm skett och de olika döds- och sjukdomsfallen redovisats har nu SJ stoppat all kemisk ogräsbekämpning utefter banvallarna. Men det har ju varit ytterst trögt att nå dithän, och personalen har väl också den uppfattningen att detta borde ha kommit tidigare. Vad man framför allt vänder sig emot är att det först måste bevisas att ett ämne är livsfarligt innan några åtgärder vidtas för att stoppa dess spridning.

Skyddsombud vid SJ, som uttalat sig i pressen, har också påtalat svårigheten att få gehör för sina synpunkter när det gäller sådana här frågor. Först och främst skall jobbet drivas, tycks vara den officiella uppfattningen. Skyddsombudens ställning är mycket svår i denna fråga. Men dessa fall visar, tycker jag, att skyddsombuden måste få mera att säga till om. De måste kunna stoppa ett jobb som de finner farligt. I det sammanhanget måste också aktualiseras frågan om den anställdes egen rätt att avbryta eller vägra att utföra vad som kan betraktas som ett hälsofarligt arbete. De här aktuella händelserna pekar ju ytterligare på vikten av att denna rättighet blir lagstadgad.

Helt uppenbart har det ändå varit så att detta arbete stått i strid med arbetskyddsbestämmelserna. Banpersonalens yrkesorganisation har ju också kritiserat tillvägagångssättet vid besprutningen. Av ekonomiska skäl, sägs det, har trallan med själva besprutningsaggregatet gått först i tågsättet. Preparaten är nämligen så dyra att de endast får spridas där det verkligen förekommer ogräs, och sprutningen måste därför hela tiden manövreras med kranar. Via slangar i fören sprutas giftet åt varje håll från spårets mitt. Sprutaren står då helt oskyddad och kan inte undgå den kringvirvlande vätskan. Det har också intygats att synbesvär uppstått. Man frågar sig vilket samband de kan ha med dessa förhållanden.

Ytterligare två riskfyllda moment har påtalats av personer som sysslat med detta arbete. Det första är att den sprutande då man handsprutar på bangårdar många gånger får gå nedböjd mellan hjulen på uppställda vagnar för att komma åt att utföra sitt arbete. En del av den vätska han då sprutar kan träffa delar av vagnarna och studsa tillbaka i ansiktet.

Det andra är när blandningen sker. Man blandar direkt i aggregatets tankar och det är ofrånkomligt att vätskan då virvlar upp i ansiktet på den som blandar. Det bör här också påtalas — och så har även skett från fackligt håll — att det på grund av bristfälliga instruktioner föreligger stora risker för överdosering vid blandningen. När tankarna skall rengöras måste man tydligen också många gånger krypa in i dessa för att kunna fullgöra arbetet.

Vidare förvarar man ibland preparaten i den personalvagn som medföljer tågsättet och där man ju också har de utrymmen där man både äter, sover och vilar sig för övrigt. Beträffande de hygieniska förhållandena har det påpekats att rörligheten i arbetet gör att dessa blir synnerligen svåra att bemästra. Resultatet blir givetvis att de i dessa sammanhang inte kan anses på något sätt vara tillfredsställande.

En annan sak som påtalats är att många som deltagit i besprutningsarbete har fått en alldeles för bristfällig information om dessa preparat och om hur man skall handskas med dem. De har inte heller fått någon skyddsutrustning. Det senare har sina speciella problem, eftersom personalen inte uthärdar att varma sommardagar arbeta i skyddsdräkter av tätt material. På grund av att det blir oerhört varmt på aggregatet förekommer det i stället att man utför arbetet iklädd badbyxor.

Nu sägs det i den instruktion som finns att besprutning inte får ske i solsken, ej heller i bläst eller regn. Och man får inte köra fortare än 20 kilometer i timmen. Men av tidsmässiga skäl följs inte dessa bestämmelser. Tempokravet går alltså ut över säkerheten. Instruktionerna tycks för övrigt mera vara tillkomna för att förhindra att preparaten kommer ut på annan mark — i och för sig lovvärt — och inte för att skydda arbetaren. Det har också påtalats att de privata entreprenadfirmorna skall ha förfarit mycket vårdslöst och t. o. m. låtit skolungdom delta i besprutningsarbete.

Som jag förut påpekat anser jag det viktigaste vara att vi får en lag som ålägger framställaren att bevisa ett preparats ofarlighet innan det släpps ut på marknaden. Jag tror att de människor som jobbar med besprutningen instämmer i det kravet. Men även om vi får en sådan lag tror jag det är nödvändigt att åstadkomma bättre anvisningar för skyddsåtgärder i

Tisdagen den
29 februari 1972

*Ang. användningen
av bekämpnings-
medlet hormoslyr*

samband med arbete av det här slaget. Statsanställdas förbund ställer enligt tidningen Statsanställd en rad krav för att vid en eventuell fortsatt kemisk bekämpning få bättre skydd för sina medlemmar. Frågan är dock så allmängiltig och omfattar så många människor, inte bara inom SJ, att det vore befogat att ta upp den i ett större sammanhang. De beklagliga händelserna vid SJ understryker som jag redan sagt behovet av en omvänd bevisföring. De understryker också behovet av att den enskilde ges lagstadgad rätt att vägra utföra hälsofarligt arbete, att skyddsombuden ges en starkare ställning och att bättre instruktioner och anvisningar för arbetarskyddet i arbete av detta slag åstadkommes. Jag tror det är nödvändigt att trycka på dessa frågor, och jag hoppas verkligen att de tas upp i den arbetsmiljöutredning som kommer och som, enligt vad det sagts, skall ta upp frågorna om hälsofarligt arbete och förgiftningsrisker över huvud taget.

Herr WIKNER (s):

Fru talman! Jag tar till orda i denna debatt därför att jag anser att så många som möjligt bör reagera mot användningen av hormoslyrpreparaten.

Jag vill börja med att anklaga giftnämndens sex ledamöter för deras ställningstagande när de beslöt tillåta besprutning med hormoslyr från luften. Jag torde vara en av de riksdagsmän som sysslat mest med de kemiska giftpreparat som används för att döda lövskog och skadeinsekter i skogen. Som skogsvårdskonsulent har jag följt användningen av dessa och har varit mycket skeptisk mot giftpreparaten, och därför har jag också så långt som möjligt undvikit att använda dem.

Jag kan berätta att jag vid ett tillfälle, när jag höll på med dessa besprutningar, blev så gott som halvblind, kände mig illamående och måste kräkas. Efter tio tolv timmar gick besvären över, så jag behövde inte söka upp läkare. Jag kan inte med säkerhet säga om det var själva besprutningen eller beröringen med vätskan som gjorde att jag blev sjuk – troligen medverkade bådadera.

Det är väl ingen som i dag tvivlar på att fenoxisyrepreparaten innehåller farliga gifter. Att den kemiska industrin och även skogsförvaltare och skogsbolag tillbakavisar påståendena att besprutningar som utförts åsamkat människor och djur skador är helt förklarligt, men att många andra skogsmän försvarar användningen av dessa gifter är mer underligt. Man gör som prästen och leviten: man föredrar att gå förbi utan se någonting.

Jag vill omnämna att den skogsvårdsstyrelse där jag är anställd har utarbetat en skrift som heter Anvisningar i skogsskötsel, där bl. a. ett avsnitt behandlar kemisk lövsanering. Där säger man: Hormonpreparaten är kemiska ämnen, som har samma effekt som växternas egna tillväxthormoner. Om hormonpreparaten tillförs växterna i tillräckligt stark dos blir tillväxtrubningarna så stora att växten dör. Hormonbehandling bör användas för att bekämpa icke önskvärt lövuppslag på hyggen och i plantskolor. Om lövuppslaget är rikligt blir nämligen röjning med huggverktyg eller röjningsmotorsåg kostnadskrävande och får genom stubb- och rotskotten ringa effekt.

Eftersom hormonpreparaten inte är helt ofarliga för människor och högre djur bör preparaten förvaras på ett betryggande sätt. Utfärdade skyddsföreskrifter skall följas vid handhavande och spridning av preparaten.

Hormonpreparaten får enligt lag ej användas för besprutning av blommande växter, eftersom en del av preparaten är giftiga för bin och humlor.

Preparatrester samt sköljvatten från förvaringskärl och sprutor får ej hållas i vattendrag, eftersom fisk kan påverkas och dödas av preparaten.

Av det här citatet framgår att hormoslyr inte är helt ofarligt. Jag är faktiskt personligen mycket glad åt regeringens förslag att spridning från luften av bekämpningsmedlet förbjudes.

Den som har läst författarinnan Rachel Carsons bok *Tyst vår* – och det är väl många – kan inte ha undgått att känna sig mycket oroad. Den boken var en brandfackla och fick allmänheten att vakna upp även i vårt land. Vi lika väl som folken i övriga delar av världen måste följa den fortsatta utvecklingen med största vaksamhet. Det har även presenterats en förteckning över konstaterade förgiftningsfall i Sverige, och det har redovisats skrämmande siffror från utlandet. Vi har ett stort ansvar inför kommande generationer för vad som sker med oss själva, vår fauna och vår flora. Författarinnan säger på ett ställe i sin bok: Med detta vill jag ingalunda påstå att det inte finns något insektsproblem och att inga bekämpningsåtgärder behövs. Jag menar bara att denna bekämpning måste anpassas efter verkligheten, inte efter rent fiktiva överväganden, och att de metoder som tillgrips inte får vara av det slaget att de tar kål på oss själva samtidigt med insekterna.

Detta gällde insekterna, och nu har starkare giftmedel kommit till användning. Jag är därför mycket glad åt att hela frågan om spridning av kemiska medel kommer att utredas av en parlamentarisk utredning, som jordbruksministern inom kort kommer att tillsätta.

För kemisk lövsanering finns det många preparat med olika firmamamn som används för skilda områden och tillika olika behandlingsmetoder. Alla de här preparaten har som verksamt ämne en organisk syra, och preparatens effektivitet liksom deras pris är beroende av deras syrahalt. Då olika preparat har olika syrahalt måste man ha olika doseringar för varje preparat. Man måste även variera doseringen med hänsyn till behandlingsmetod, geografisk belägenhet, träds slag, medelhöjd och artfrekvens samt tidpunkt för behandlingen. Med varje preparat följer anvisningar som anger preparatets syrahalt och lämplig dosering för olika behandlingsmetoder under olika förhållanden.

Det är därför mycket viktigt att dessa föreskrifter efterföljs. En överdosering kan bli ödesdiger för både människor och djur. Vid dessa luftbesprutningar har man heller ingen garanti för att vissa områden inte blir dubbelbesprutade och därigenom dubbelt så mycket gift kommer ner inom dessa områden. Bästa tidpunkten för besprutning anges från det att lövet är fullt utslaget till början av augusti och bästa effekt i slutet av juni. Då växt- och djurlivet efter en lång vintervila vaknat för att spira och ge liv i naturen för att förgylla människornas tillvaro, då tar man fram giftpreparaten, fyller giftsprutorna och besprutar stora områden,

vilket ger en motsatt verkan. Även om kostnaderna blir betydligt lägre genom att man använder dessa giftmedel, så ställer jag frågan: Är det riktigt? Svaret måste bli ett entydigt nej. En författare har sagt: Människan har förlorat förmågan att förutse och förekomma. Hon kommer till slut att förstöra vår jord.

Vi tar oerhörda risker om vi i fortsättningen skulle tillåta användning av hormoslyr, då vi inte riktigt känner till dess verkningar. De forskare i Lund som utfört försök har sagt att hormoslyr kan ge synnerligen svåra skador hos djur och människor. Det stod faktiskt att läsa i en tidskrift att det finns en professor som försvarar hormoslyrpreparaten och säger: Genetisk risk överdrivs.

Varför har det blivit så tyst i våra skogar? Skogsfågel och älg har minskat, och även småfåglarnas kvitter i skogen har börjat tystna, framför allt i de besprutade områdena. Jag tror för min del att dessa kemiska preparat till stor del har bidragit till detta. Jag tror inte på herr Larsson i Borrbjörby när han säger att fåglar och djur har ökat inom dessa områden; det måste vara en felsägning.

Det har sagts att kontakten med hormoslyr kan ha följder för giftkänsliga kvinnor som väntar barn. Den kan leda till att det blir spontan abort eller till att det föds barn med ärftliga missbildningar. Det påstås att det förekommit tre fall där hormoslyr misstänks vara anledningen till skador hos foster. Man blir faktiskt upprörd när man läser dessa tidningsartiklar.

Jag anser i likhet med övriga att så länge forskarna är oeniga om hormoslyrets verkningar bör man förbjuda dess användning, och därför vill jag än en gång uttrycka min tacksamhet och min glädje över att regeringen kommer att förbjuda användningen av detta gift.

Fru SUNDBERG (m):

Fru talman! Jag har här i riksdagen tidigare deltagit i fenoxisyredebattens olika turer, och när vi nu tycks ta några steg framåt vill jag passa på att ställa ett par frågor.

Miljögifterna utgör kanske det största hotet mot mänskligheten i dag. Jag har tagit mig friheten att helt amatörmässigt dela in dem i tre grupper och konstatera hur människor kan påverka dem.

Vi har först de gifter som orsakar skada hos människor och djur, sjukdomar – och de cancerogena effekterna får väl även räknas dit. När det blir sådana resultat märker människorna genast vad som har inträffat, och massmedia beaktar det. Massmedia får en stark genomslagskraft, och ibland kan det urarta till sensationsreportage.

Vi har en annan typ av gifter som anrikas – som blir kvar i människor och i växter – typ DDT. De behöver inte ens vara dokumenterat giftiga; bara tanken på en ständigt växande förorening är skrämmande. Här reagerar i första hand miljövårdarna, och miljövårdare och de miljövänliga människorna på vår jord blir allt fler och reaktionen blir ofta intensiv och häftig.

Men vi har en tredje sorts gifter, de som har mutagena effekter, som påverkar arvsanlagen och vilkas effekter kanske inte är märkbara förrän i kommande generationer. Här är det i första hand vetenskapsmännen som

reagerar. Det är de som sitter inne med kunskaperna och det är de som försöker vara påtryckande på oss politiker. Jag skulle kunna travestera en känd sats och fråga: När lyssnade socialministern på en genetiker sist? Men jag är ganska övertygad om att det var nyligen. Likväl vill jag göra kommentaren, att det var inte en genetiker som fick socialministern att avisera ett förbud mot fenoxisyrorna -- det var massmedia.

Massmedia var också orsaken till det temporära förbud som kom för litet mer än ett år sedan. När förbudet infördes var det som sagt temporärt, och man tillsatte inte en utredning utan en expertgrupp, där väl praktiskt taget allt vad landet har av sakkunskap vad gäller gifter och giftverkan av sådana här ämnen fanns representerat. Arbetsgruppens rapport framlades för ganska precis ett år sedan. Rapporten är definitivt tvetydig, även om den utmynnar i konsterandet att det inte finns tillräckligt starka skäl att förorda ett generellt förbud. Det var väl också denna rapport som gjorde att förbudet hävdes nu den 1 januari.

När jag säger att rapporten är tvetydig hänsyftar jag bl. a. på det faktum att rapporten också innehåller yttranden av forskarna, yttranden som de själva står för och där de - som också har kommit fram i debatten tidigare här i dag, då sådana yttranden citerats - ställer sig ytterligt tveksamma till att släppa fenoxisyrorna fria. Däremot gör giftnämnden i denna rapport vissa rekommendationer, som jag skulle vilja betrakta som villkorliga. Man säger så här: "Halterna av toxiska dioxiner i de använda preparaten bör vara låga och lämpliga kontrollåtgärder bör säkerställa att så är fallet. Normer för högsta tillåtna dioxinhalt bör utarbetas."

Om det rått tveksamhet om fenoxisyrornas giftighet för gravida kvinnor eller för djur eller för växter, så kan man konstatera att någon tveksamhet aldrig har rått vad gäller att ifrågasätta giftigheten hos föroreningen dioxiner som förekommer i både diklorfenoxisyror och triklorfenoxisyror. Därvidlag är alla forskare i alla länder eniga om att dioxinerna är mycket starka gifter.

Dessutom har det framkommit - utan att någon har motsagt detta - vissa allvarliga funderingar om att fenoxisyrorna och dioxinerna tillsammans har en synergetisk verkan, dvs. att de tillsammans har en starkare giftverkan än var och en av dem själv skulle ha. Vi vet också att dioxinerna anrikas - de hör alltså även till den klassen i min lilla primära indelning av gifterna. De bryts inte ner som fenoxisyrorna och de är klart mutagena. Man konstaterar vid försök fosterdödighet och missbildningar.

I den debatt som fördes här i riksdagen för inte så länge sedan sades det, och detsamma sägs i den aktuella rapporten, att de preparat som används i Sverige håller dioxinhalt under 1 ppm. Det är alltså en ytterligt låg halt av konstaterad förorening, som vanligen ligger vid 3,4,5-T-fenoxisyra, men den finns där ändå. Jag ställde förra gången frågan: Hur kontrollerar man dioxinhalt, dvs. det konstaterade giftet i de använda hormoslyrpreparaten? Då fick jag till svar - jag tror det var av jordbruksministern - att man håller på att utarbeta analysmetoder. Men de då saluförda preparaten hade anvisningar om högsta halt av dioxiner, trots att några tillförlitliga analysmetoder icke fanns tillgäng-

Tisdagen den
29 februari 1972

*Ang. användningen
av bekämpnings-
medlet hornoslyr*

liga! Efter att nu åter ha läst giftnämndens rapport vill jag ta upp de krav som nämnden ställer i sin slutkläm och som har legat till grund för frisläppningen. Jag frågar därför: Har lämpliga åtgärder vidtagits när det gäller att kontrollera dioxinhalt i fenoxisyrepreparaten? Och har normer för högsta tillåtna dioxinhalt utarbetats?

Det är möjligt att så är fallet. Jag vet det inte. Och jag vill säga till socialministern att om så är fallet, skulle det göra mig ännu gladare än jag har blivit av det interpellationssvar som socialministern har lämnat här i dag. Det är i varje fall mycket väsentliga frågor, eftersom dioxinernas giftighet inte har ifrågasatts någonstans och giftnämnden i sin rapport som sagt villkorligt föreslår att sådana regler skall utarbetas.

Fru talman! För skogsbruket har det aviserade lagförslaget mycket kännbara ekonomiska konsekvenser. Jag vill här inte kalla socialministerns svar i dag eller den aviserade propositionen för en panikåtgärd. Jag tror att det var en nödvändig åtgärd. Om någon skall lastas, så är det enligt min mening giftnämnden. Nämndens beslut om frisläppande borde ha satts i fråga, och jag hoppas att socialministern kan lämna mig ett tillfredsställande svar på frågan om kontrollåtgärderna angående analys och gifthalter i fenoxisyrorna.

Under den tid som förbudet rått har det lämnats vissa dispenser. Jag blev något chockad när jag i morgonnyheterna den dag då SJ-fallen hade fått en artikel i tidningen Statsanställd fick höra att SJ på frågan varför man hade fått dispens hade svarat att man hade så stora ineliggande lager. Jag hoppas att detta inte har utgjort ett adekvat och riktigt skäl för att få dispens.

Även om det läggs fram en proposition i detta ärende med förslag till lag, så kommer det givetvis att öppnas dispensmöjligheter, men jag vill då redan så här i förväg uttrycka förhoppningen att ineliggande lager av gifter icke skall få vara skäl för att dispens i olika fall beviljas. Jag vill emellertid här göra den reservationen att TT-mannen i upphetsningen kan ha varit felunderrättad. Socialministern kanske känner till hur därmed förhåller sig.

Här har också aviserats en ny utredning, och då vill jag återknyta till den expertgrupp som tillsattes i samband med att denna fråga diskuterades första gången — eller kanske det var den andra. Det är en expertgrupp som i denna rapport på vetenskaplig grund tar ställning till giftbruket. Den parlamentariska utredning som jordbruksministern nu kommer att tillsätta får ta politisk ställning till bruket och hanteringen av gifter. Och det är väl ett dilemma som vi här i riksdagen — och kanske också socialministern — hamnar i, att ta politisk ställning när de egna vetenskapliga grunderna är otillförlitliga. Man har i de fallen bara att lita på vad forskarna och vetenskapsmännen säger.

Jag vill därför sluta med att uttala den förhoppningen att forskningen — inte minst inom socialministerns område — skall fortsättas och intensifieras, så att klarare vetenskapliga fakta kan ligga till grund för de beslut som denna utredning en gång kommer att fatta. Sedan kan jag bara hoppas att den alldeles nyligen tillsatta utredningen om kostnadsfördelningen vad gäller miljöfrågorna kommer att samråda med denna politiska utredning om spridningen av gifter. Til syvende og sidst är det nämligen

vi politiker som får ta de ekonomiska konsekvenserna av de miljöbeslut vi fattar.

Herr HENNINGSSON (s):

Fru talman! Jag har inte interPELLERAT. Jag har inte ställt någon enkel fråga. Orsaken till att jag deltar i debatten är att jag tillhör giftnämnden och har gjort det under några år.

Jag måste säga att en del av vad jag har fått lyssna på gör mig ledsen över att folks bedömningar kan vara så förfärande olika. Man försöker göra gällande att det finns varken hut eller heder hos vissa representanter i giftnämnden. Även om jag inte delade majoritetens uppfattning om det beslut som gällde frisläppandet av hormoslyret, vill jag ärligt betyga min respekt för de människor som jag har sällskap med i nämnden — de verkligt allvarliga människor som försöker lösa vad jag vill beteckna som mycket besvärliga problem.

När man från visst håll kastar ut påståendet, att giftnämnden tycks vara beroende av ekonomiska intressen eller att ekonomiska intressen styr giftnämnden, skulle jag vilja använda det råd som giftnämnden ibland ger till handhavarna av kemiska preparat: man skall tvätta sig med tvål och vatten! Jag har faktiskt lust att säga det till dem som insinuerar sådana saker om giftnämnden.

Vi hade olika uppfattningar om de här sakerna; jag är medveten om det. Men jag tycker ändå man har rätt att kräva respekt även för de tankar som låg till grund för tillståndet att använda fenoxisyrorna. Man hade den uppfattningen att vad som dittills hade presterats inte utgjorde bevis för att ett fullständigt förbud borde införas. Det var från många synpunkter svårt att argumentera med bevis som tog över, och man hade en känsla av att det i den situation där vi befann oss vore klokt att vänta ytterligare ett år och under det året söka få fram säkra bevis, så att man med säkerhet skulle kunna säga att detta inte är farligt. Den andra delen av gruppen hade således uppfattningen, att saken redan var klar, och jag kan inte klandra dem för det, även om jag hade en annan mening.

Man bör komma ihåg att giftnämndens uppgift inte är att förbjuda allt som är giftigt, utan att balansera den nytta ett preparat kan medföra för jordbruk eller skogsbruk mot de risker som kan vara förenade med detsamma.

När man från vetenskapens sida då får diametralt motsatta värderingar, är det kanske inte alltid så lätt att finna den balanspunkt som kan sägas ge jämvikten. Därmed vill jag inte säga att jag har något att invända mot det förslag som socialministern nu framlagt. Jag anser att det står väl i samklang såväl med min egen strävan som med deras, vilka hade en annan uppfattning än den majoriteten hade.

Det har också klagats på att en sak kan avgöras med omröstningsresultatet 6—4 eller som det också hänt 5—7. I all den verksamhet som ett demokratiskt land utövar måste vi vara medvetna om att det är ytterst sällan som vi fattar enhälliga beslut i än så viktiga frågor. Det händer väl ofta att vi får fatta ett viktigt beslut kanske bara med en rösts övervikt. Jag läste för resten för några dagar sedan om ett stort och besvärligt mål — det gällde t. o. m. släktingar — som i högsta domstolen hade avgjorts

Nr 30

Tisdagen den
29 februari 1972

*Ang. användningen
av bekämpnings-
medlet hormoslyr*

med rösterna 3–2. Vi får nog vara beredda på sådana resultat såväl i giftnämnden som i många andra nämnder.

Det har emellertid förekommit en del missförstånd här som jag gärna vill rätta till.

Herr Wirtén säger att när majoriteten beslöt om annonsering, visade detta att man var medveten om att det var farligt. Nej, herr Wirtén, den tanken låg inte bakom. Tanken bakom det tidigare förbudet var klar och tydlig, man önskade inte att människor skulle bli utsatta för besprutning av något slag av gifter från luften utan att först få vetskap om vad de besprutades med. Detta var bakgrunden till beslutet om annonsering. Vi ansåg att det skulle utgöra en alltför stark psykologisk press för en människa att bli utsatt för besprutning av något hon inte kände till. Det var mot bakgrunden av denna synpunkt som majoriteten ville införa annonseringsplikten – inte för att varna. Därmed faller väl också det skämt man försökte att lansera om att skogens vilda djur inte kunde läsa.

De händelser som inträffat vid SJ kan vi i allra högsta grad beklaga. Jag finner det ändå mycket svårt att diskutera detta problem medan en utredning är på gång. Vi kan inte ha någon som helst anledning att tro att inte de båda parterna på arbetsmarknaden liksom även arbetarskyddsstyrelsen kommer att se till att denna undersökning blir gjord med all den grundlighet man har rätt att begära. Det sätt på vilket besprutningen sker kan naturligtvis diskuteras. Det finns många olika bedömningar, men jag är glad över att herr Magnusson i Kristinehamn klart gav uttryck för uppfattningen att det inte var hormoslyret som var orsaken i detta fall utan att det i huvudsak var andra preparat som hade använts. Jag är av precis samma mening, och därför kanske man också den vägen kan mildra den uppfattning som kommit till uttryck i tidigare anföranden om arbetarskyddsstyrelsens representant i giftnämnden.

Flera talare har kommit tillbaka till den uppfattningen att man inte skall släppa igenom någonting utan att först konstatera att det är helt ofarligt. Då vore, fru talman, nära nog all användning av bekämpningsmedel omöjliggjord. Bekämpningens uppgift är att vara farlig mot något. Naturligtvis skall giftet inte vara farligt för människan. I den mån besprutning äger rum skall sådana regler kunna uppställas att människan inte blir utsatt för faromoment.

Fru Sundberg säger att expertgruppens tidigare utredning var tvetydig, och det får jag kanske hålla med om. Men fru Sundberg meddelar också att man inte riktade någon uppmaning om begränsning eller helt stopp mot användandet av detta besprutningsmedel. Man manade till återhållsamhet i användandet, vilket också vi gjorde.

SJ-fallen har också diskuterats här. Fru Sundberg anser att det faktum att man har stora lager inte får vara avgörande, och jag delar helt hennes uppfattning. Men den dispens som gavs kan väl ändå inte ses som onaturlig när besprutningsrätten tidigare hade begränsats så att man endast velat ge möjligheter till besprutning på områden som allmänheten inte hade tillträde till. Vi hade tidigare besprutningsrätt på åkrarna och i enskilda trädgårdar men inte i parker och liknande och inte längs vägar. När dispens krävdes för banvallarna gavs denna, då det direkt uppgavs att banvallarna var avgränsade med staket på bägge sidor. Det var således ett

område där allmänheten inte hade att göra och människor därför inte riskerade att bli förgiftade.

Att man inte lika väl har lyckats eliminera riskerna för dem som hanterar apparaturen är att beklaga. Men vi skall vara medvetna om att det ännu inte är bevisat vad som har orsakat dessa förgiftningar. Jag tycker vi skall vänta med vår dom tills orsakerna klart framgår av den utredning som pågår och vars resultat jag förmodar ganska snart kommer att föreligga.

Fru talman! Än en gång ber jag få uttrycka min belåtenhet med det beslut som regeringen har fattat. Jag tror det var ett ord i rätt tid. Det har spritts sådana uppfattningar om dessa gifters användande att vi i hög grad känner oss lättade över det intresse som finns för att hålla markerna fria från gifter. Jag vill också gärna instämma i fru Sundbergs resonemang att vi vid vårt beslut måste vara medvetna om att dessa saker inte är betydelselösa vare sig för jordbrukets eller skogsbrukets utövarer. Vi är ju inte ensamma i världen om att driva jordbruk eller skogsbruk. Därav kan kanske vårt handlande i vissa stycken ledas.

Herr LUNDBERG (s):

Fru talman! Jag vill först uttala ett tack till regeringen. Vi skall nämligen komma ihåg att effektiva åtgärder för att bekämpa förgiftning eller annan förstöring av naturen och kunna bibehålla möjligheter till ett sunt och riktigt friluftsliv i detta land kom till stånd först i och med regeringsbeslutet och riksdagsbeslutet år 1967. Vi skall inte glömma bort att det tidigare hade varit omöjligt att få gehör för skydd av svensk natur och fritidsmöjligheter i riksdagen tills detta nyvaknade intresse kom för fyra fem år sedan.

Men jag tror att man i detta sammanhang också skall vara på det klara med att genom att socialministern övertagit ansvaret har det uttryckligen sagts ifrån att det rör sig om en hälsovårdsfråga och jämväl om en social fritidsfråga som man allvarligt måste se på.

Jag har ingen anledning att ta upp frågan om experter. Jag är emellertid ledsn över att ansvariga myndigheter, Sveriges Skogsvårdsförbund och andra institutioner, omedelbart går till attack och tror att det skall gå att övertyga riksdagen om att ekonomiska intressen kan gå före skyddet av människorna mot förgiftning av olika slag.

Det är märkligt att ekonomiska men också, som man säger, expertintressen så otvetydigt kommer fram i och med att ekonomiska positioner skulle kunna rubbas. Det här som kallas vetenskap skall vi vara försiktiga med på detta område, därför att vetenskapen i alltför hög grad har lierat sig med ekonomiska intressen. I vissa sammanhang är också ekonomiska intressen vida starkare än viljan att förstå att den som kallar sig vetenskapsman också bör vara objektiv, även om ekonomiska intressen på något vis kan skadas.

Jag skulle vilja säga herr socialministern att vad jag är ledsn över är att man bara talar om spridning av gift från luften. Det är lika besvärligt och farligt att sprida gift på annat sätt. Har man som jag själv ett litet område god fritidsmark som råkar gränsa mot bolagsmark och det där spritts gift inte från luften utan på annat sätt, vet man vilken förödelse

Nr 30

Tisdagen den
29 februari 1972

*Ang. användningen
av bekämpnings-
medlet hormoslyr*

Tisdagen den
29 februari 1972

*Ang. användningen
av bekämpnings-
medlet hormoslyr*

detta kan innebära för svensk natur, fågel- och djurliv. Att tala om att man inte har människor som försöksobjekt är felaktigt. Det är människorna som blir försöksobjekt, eftersom vi har rätt att beträda annans mark och rätt att göra detta utan förgiftning.

Det är angeläget att man i den kommande propositionen, i väntan på jordbruksministern, beslutar sig för att förbjuda förgiftning i de olika former som sådan skett och sker.

Beträffande frågan om vem som skall betala kostnaderna i detta sammanhang undrar jag bara om regeringen har övervägt att exempelvis fråga bolagen i Värmland, i Uppland och i andra landskap hur mycket dessa skall betala i skadestånd. Ingen vet ju hur stora skador förgiftningarna har åstadkommit i glesområden, där man inte har visat någon hänsyn i detta sammanhang.

Det är ett ganska underligt sammanträffande att jag i dag fick mig tillsänt en nummer av Skogen, där det talas om att kalhyggesbruk är god skogsvård. Ja visst, men det vore också en god vårdnad från samhället att skydda barn och vuxna som vill gå ut i markerna och plocka bär eller blommor eller bara vill ha litet frisk luft.

Giftnämnden har jag väl ingen anledning att säga någonting om – den har väl gjort som den brukar och inget annat.

Kampen mot förgiftning av naturen och strävandena att bevara fritidsmöjligheterna behöver bli en folkrörelse. Om inte bolag, som kanske har lagt beslag på stora delar av Sveriges skogsområden utan några som helst ersättningar, vill åta sig att skydda människorna i dessa områden, varför kan inte staten då ta tillbaks sin egendom? När den uppläts en gång – i Uppland, i Värmland och i andra landskap – uttalades det nämligen att samhället vid nedläggning av bruksrörelserna skulle ta tillbaks sina stora skogsområden. Jag hoppas därför också att staten ser till att förgiftningen inte ökar i de skogsområden, vattenområden m. m. som staten har ansvar för.

Det vore angeläget att i samband med den kommande propositionen få ett förbud mot verksamhet med risk för förgiftning över huvud taget till dess att vi vet litet grand mer om detta. Vi bör också låta människor, som praktiskt kommer i beröring härmed, få tillfälle att redogöra för hur de reagerar i olika sammanhang.

Med anledning av de uttalanden som gjorts från "vetenskapsmän" i denna fråga vill jag säga, att det skulle vara mycket intressant om experterna själva ville gå ut på banvallarna bakom skyddsmurar under ett eller två år och sprida hormoslyr och andra växtbekämpningsmedel och leva i den härav förgiftade luften. Då kunde det hända att vetenskapsmännen skulle komma närmare verkligheten och skulle reagera på ett annat sätt. Vi skall naturligtvis vara försiktiga med människor, men vetenskapsmän eller experter bör ändå besinna att man skall ha respekt för vad förgiftningen av svensk natur innebär för människor som inte har andra möjligheter att njuta av denna än att nyttja de gemensamma naturvärden som allemansrätten ger.

Herr LOTHIGIUS (m):

Fru talman! Socialministern kommer att föreslå lagstiftningsåtgärder för att besprutningen från luften med fenoxisyror skall upphöra, och i det svar som lämnats här i dag har skogsbruket blivit särskilt utpekadt. Jag är överens med socialministern om att vi måste ha full klarhet om fenoxisyrornas verkan och att besprutning med sådana ämnen inte bör förekomma, särskilt från flygplan, förrän vi vet att dessa ämnen är ofarliga. Det måste vara fullt klart att nedbrytningseffekten är mycket stor. Enligt min uppfattning gäller detta också i fråga om vissa markbesprutningar.

Men skogsbruket skall inte stå ensamt som syndare i det här sammanhanget. För närvarande sker besprutningarna från flygplan främst inom storskogsbruket — även statens skogsbruk — men det är inom jordbruket som de stora giftmängderna sprids. Det är inom livsmedelsproduktionen som de ännu större farorna finns.

Vad är bakgrunden till att dessa medel används? Jo, allmänheten ställer sådana krav på levnadsstandard att vi måste finna rationella vägar att driva ett skogsbruk. Kom ihåg att nära 40 procent av hela vår export bygger på den svenska skogen. Därför blir ett förbud en väg till standardsänkning, till dess vi har lärt oss att få fram medel som är ofarliga och som är biologiskt riktiga. Att kalla användningen av fenoxisyror ett sätt för skogsbruket att hävda sina kortsynta vinstintressen är, tycker jag, brist på kunskap. Herr Lundberg skall också komma ihåg att det i mycket stor utsträckning är statens skogsbruk som använder fenoxisyror. Att ta det faktum att även skogsbolagen använder dessa preparat som intäkt för att "återta" någon form av skog hör egentligen inte till denna fråga.

Jag anser att skogsbruket men framför allt staten borde omdisponera sina forskningsanslag till den biologiska sidan. Jag håller med herr Mårbrink om att forskningen är skev på detta område.

Det är alltså vetenskapliga fakta som vi vill ha fram, som ger bekräftelse både för tillfället och på lång sikt. Vi måste hålla dessa preparat tillbaka till dess vi är klara över hur situationen ligger till. Och detta gäller, som sagt, inte bara skogsbruket, utan det gäller enligt mitt förmenande alldeles särskilt det svenska jordbruket.

Herr LARSSON i Staffanstorps (c):

Fru talman! Man kan ju lyssna till den här debatten med mycket stort intresse, men jag tycker att den stundtals har blivit något lik den debatt som förts i vissa kvällstidningar. Man bör väl ta detta problem för vad det egentligen är och inte kasta ut antaganden som gjorts på ytterst lösa grunder.

Visst fäster giftnämnden mycket stor vikt vid de försök och de vetenskapliga undersökningar som gjorts. Jag kan försäkra, liksom herr Henningsson gjorde, att nämndens samtliga ledamöter har penetrerat den här frågan i timtal och mycket noga. Även om herr Henningsson och jag tillhör reservanterna i nämnden i den här frågan, därför att vi anser att tidpunkten inte var den rätta att släppa detta bekämpningsmedel helt fritt, så måste jag säga att i långa stycken är ju nämndens majoritet och reservanterna helt eniga. Vad det rör sig om är egentligen ett begränsat

Nr 30

Tisdagen den
29 februari 1972
*Ang. användningen
av bekämpnings-
medlet hormoslyr*

Tisdagen den
29 februari 1972

*Ang. användningen
av bekämpnings-
medlet hormoslyr*

område, nämligen huruvida vi skall släppa besprutningen fri på kalhyggerna.

Det har sagts och kanske skämtats en aning med att det blev bestämt att man skall sätta upp skyltar vid dessa besprutningar. Ja, detta beslut kom till för att allemansrätten etc. fordrar att man ger vissa upplysningar, främst kanske med motiveringen att folk inte skall uppehålla sig inom området just när besprutning pågår.

Efter de vetenskapliga undersökningar som vi fått oss förelagda tror vi inte att fenoxisyror är farliga – eller av någon större farlighet, i den koncentrationsgrad som de skall användas i. Vissa försök har kanske gett ett negativt utslag. Men det är i de fall då man höjt koncentrationsgraderna avsevärt när man provat dessa preparat. Och alla ämnen kan ju bli giftiga när man använder dem i för stora mängder. Man kan faktiskt dricka mjölk så att man blir förgiftad!

Jag tror att man skall se frågan från det perspektivet att det är precisa och bestämda mängder som här skall få förekomma vid besprutningen. Det som sagts här om dioxinets roll i detta sammanhang är värt ett starkt observandum. Dioxinerna är den giftiga delen, och kan vi få preparat som detta medel inte förekommer i är det inte så stor risk att använda dem.

Får jag sedan också säga att MCPA är betydligt mildare till sina verkningar än vissa av de andra medlen.

Fru talman! Jag vill här till slut understryka att det naturligtvis är nödvändigt att debatten både i massmedia och här i riksdagen förs på ett sätt så att känslorna inte rusar i väg med vad man tycker och tänker. Jag tror att det var herr Norrby i Åkersberga som sade något om att hormoslyret är en symbol för mänsklighetens fortbestånd, eller något i den stilen, men då måste jag säga att man skjuter högt över målet. En annan ledamot sade att fodret försvinner för det vilda, om man tillåter dessa bekämpningsmedel. I kalla siffror är det 0,4 procent av skogsarealen som har besprutats när det varit som allra mest.

Man bör hålla sig till de fakta som föreligger. Därmed har jag inte frångått den reservation som vi har gjort i giftnämnden. Jag måste säga att jag hälsar socialministerns ståndpunktstagande med tillfredsställelse. Jag hoppas och tror att det kan ge balans åt den något överhettade debatten. Jag hoppas också att ledamöterna här i Sveriges riksdag vill medverka till en riktig och saklig debatt där känslorna inte skenar i väg med tyckandet.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr socialministern ASPLING:

Herr talman! Det har varit en lång debatt med många och engagerade inlägg. Det speglar naturligtvis denna frågas speciella karaktär och också dess angelägenhetsgrad. Jag konstaterar att alla som har yttrat sig med tillfredsställelse har noterat regeringens beslut att ingripa med lagstiftningsåtgärder som innebär ett fortsatt generellt förbud mot spridning från luften av bekämpningsmedel över skogsmark m. m.

Jag skall inte förlänga debatten denna eftermiddag; jag skall bara göra

några mer allmänna kommentarer till det som har sagts.

Låt mig då först understryka att användningen av bekämpningsmedel helt naturligt måste omgärdas med särskilda säkerhetsföreskrifter. Gift-nämnden har också under årens lopp meddelat åtskilliga förbud eller andra restriktioner. Vi skall inte glömma bort detta i debatten här i dag. Vi har bakom oss mycket viktiga beslut om DDT, kvicksilverbetningen etc. Vi skulle väl kunna säga att i vissa avseenden har vi i vårt land startat tidigt, gått mera konsekvent fram. Men vi står mitt uppe i en problemställning som förvisso förtjänar fortsatt ingående både granskning och analys och självklart också debatt.

Vad som framför allt har aktualiserat regeringens ingripande är att giftnämnden genom beslutet i början av denna månad har medgivit spridning från luften av fenoxisyror på skogshyggen. Det lagförslag som regeringen alltså inom kort kommer att lägga fram upptar generellt förbud mot spridning från luften av bekämpningsmedel över skogsmark m. m. Regeringen har handlat snabbt för att förebygga att sådan besprutning sker under den kommande vegetationsperioden. Vägledande för regeringen har varit att allmänheten inte ovetande skall utsättas för bekämpningsmedel. Detta är också utgångspunkten för den parlamentariska utredning som jordbruksministern avser att inom kort tillkalla för en allsidig prövning av hela frågan om spridning av kemiska medel. Denna utredning kommer även att få i uppdrag att bedöma de konsekvenser som förbud eller restriktioner i olika avseenden beträffande spridning av kemiska medel kan få för i första hand jordbruket och skogsbruket. Utredningen skall särskilt uppmärksamma spridningen av bekämpningsmedel från luften.

Låt mig sedan säga några ord i anslutning till den fråga som herr Magnusson i Kristinehamn ställde till mig. Jag vill då understryka att yrkesinspektionen har ägnat betydande uppmärksamhet åt bekämpningsarbete. Yrkesinspektörerna har särskilt informerats om behovet av att gällande skyddsföreskrifter efterlevs. Vidare har arbetsmarknadsparternas insatser varit av stort värde. Jag vill gärna säga att Lantarbetsreförbundets aktivitet härvidlag har haft stor betydelse.

Varken arbetarskyddsstyrelsen eller giftnämnden har dock fått några alarmerande uppgifter om skador på arbetstagare av fenoxisyror eller andra ogräsmedel o. d. förrän hösten 1971. Yrkesinspektionen för landtrafiken erhöll den 18 oktober 1971 ett brev från statens järnvägar i Örebro, vari framfördes misstankar om samband mellan två cancerfall hos besprutningspersonal och besprutningsarbete med vissa kemiska medel. Utredning sattes omedelbart i gång, och giftnämnden underrättades. Arbetarskyddsstyrelsens utredning leds av överläkare Lennart Sundell vid yrkesmedicinska kliniken i Örebro. Den omfattar berörd personal vid SJ:s aktuella arbete i hela landet. Vissa preliminära resultat väntas föreligga inom kort. I avvaktan härpå är det inte möjligt för mig att uttala mig närmare i denna fråga.

Jag vill dock påpeka att det redan i dag är så, att registreringen av bekämpningsmedel kan förenas med föreskrifter om hur medlen skall användas för att förhindra att t. ex. den som utför besprutningen åsamkas skador. Sådana föreskrifter förekommer också i stor utsträck-

Nr 30

Tisdagen den
29 februari 1972

*Ang. användningen
av bekämpnings-
medlet hormoslyr*

Tisdagen den
29 februari 1972

*Ang. användningen
av bekämpnings-
medlet hormoslyr*

ning. Därtill kommer de befogenheter yrkesinspektionen redan i dag har att ingripa med hänsyn till risker i arbetet. Skulle det visa sig att bekämpningsmedel används på sådant sätt att allvarliga risker uppstår för dem som handhar medlen, finner jag det självklart att arbetarskyddsmyndigheterna ingriper. Men som jag har framhållit i mitt svar är frågan om skärpt lagstiftning på detta område nu föremål för planerade insatser.

Vid sammanträde den 1 februari i år tog giftnämnden upp frågan huruvida och i vilken utsträckning fenoxisyror skulle få användas som bekämpningsmedel. Giftnämndens beslut innebar, jämfört med förra årets temporära förbud mot fenoxisyror, att behandling med fenoxisyror som bekant blev tillåten på kalhyggen i skogen. Beslutet fattades, det vet vi, med sex röster mot fyra. Det är därför förklarligt att allmänheten känner oro och osäkerhet inför spridningen av dessa bekämpningsmedel. Mot bakgrunden av bl. a. denna situation och i avvaktan på att större klarhet kan skapas i denna fråga har regeringen ansett det nödvändigt att snabbt ingripa med ett förbud mot spridning av bekämpningsmedel från luften över skogsmark och annan mark som inte är åkermark. Genom den lagstiftning som regeringen avser att nu föreslå kommer det generella förbud mot luftspridning av fenoxisyror som gällt under förra året att tills vidare ha oförändrad omfattning. Dessutom arbetar nu miljökontrollutredningen och arbetsmiljöutredningen med viktiga aspekter på användningen av kemiska medel av olika slag.

Dessa åtgärder, herr talman, bör undanröja den oro och osäkerhet många känt inför spridningen av bekämpningsmedel. Samtidigt kommer de olika utredningar som jag har nämnt att ge ett säkrare underlag för fortsatta åtgärder på det här området.

Det har ställts en del frågor till mig. Jag skall inte ta upp alla de frågorna, men jag vill gärna säga till herr Magnusson i Kristinehamn att visst är det angeläget, nu och i fortsättningen, att informationen är effektiv när det gäller dessa ting. Jag vill understryka detta. Det är angeläget över huvud taget att upplysningsverksamheten här bedrivs effektivt. Så kommer också att ske. De aktiva insatser som görs kommer att förstärkas på olika sätt. Jag skall inte här redovisa hela skalan av planerade åtgärder. Låt mig bara nämna att vi från den 1 januari i år har en särskild arbetarskyddsfond, som har till uppgift att speciellt inrikta sig på utbildning, information och forskning. Arbetsmiljöutredningen avser att relativt snart lägga fram sitt förslag. Jag har aviserat att det är vår förhoppning att redan nästa år kunna förelägga riksdagen ett förslag i fråga om arbetarskyddslagstiftningen.

Fru Sundberg tog upp en fråga som jag här vill besvara i korthet. Analyser har gjorts om dioxinhalten i alla preparat med 2,4,5-T. Dessa har visat att dioxinhalten för närvarande är mindre än 0,5 ppm. Analyserna har gjorts av naturvårdsverkets laboratorium. Genom internationellt samarbete finns tillgång till analysmetoder med mätbarhet under 0,1 ppm. Giftnämnden kräver för dessa medel lägsta möjliga dioxinhalt. Sedan analyserna påbörjades har dioxinhalten sänkts, och utvecklingen fortsätter i denna riktning.

Vi har också att inom kort motse miljökontrollutredningens betänkande, och självfallet kommer en rad av de i denna debatt

aktualiserade frågorna att då bli berörda i hög grad, bl. a. den framtida utformningen av giftnämnden, likaså frågan om förstärkningen av dess laboratorieresurser. På olika vägar söker vi alltså så långt som möjligt åstadkomma effektiva kontroller. Vi söker på olika sätt öka just skyddet för den enskilda människan, vilket med rätta har spelat sin roll här i debatten.

Men jag vill gärna också understryka att jag tror att vi alla gagnas av att vi nu och i fortsättningen kan föra en balanserad debatt kring dessa för oss och för vårt lands framtid så viktiga frågor.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets betänkanden nr 5–7, finansutskottets betänkande nr 1, skatteutskottets betänkande nr 2, lagutskottets betänkanden nr 3 och 4, försvarsutskottets betänkanden nr 1–4 samt näringsutskottets betänkanden nr 3–6.

§ 6 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningen nr 76.

§ 7 Herr talmannen meddelade att finansutskottets betänkande nr 1 och näringsutskottets betänkande nr 6 skulle uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden på föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

§ 8 Interpellation nr 77 ang. åtgärder för att komma till rätta med levnadskostnadsproblemen för vanliga inkomsttagare

Ordet lämnades på begäran till

Herr BURENSTAM LINDER (m), som yttrade:

Herr talman! Genom den prisöverenskommelse som träffades för jordbruket i april 1971 och som gäller från den 1 juli 1971 till den 30 juni 1974 beräknas jordbrukets inkomstförstärkning till 448 miljoner kronor det första året, ytterligare 134 miljoner det andra året och ytterligare 55 miljoner kronor det tredje och sista året eller sammanlagt 637 miljoner kronor. Utöver dessa inkomstförstärkningar, som skall ske genom justeringar av gränsskyddet, innehåller avtalet en inflationsregel. Jordbruket skall erhålla kompensation för de kostnadsökningar som hänför sig till inflationen. Vägledande för denna kompensation, också genom justeringar av gränsskyddet, är utvecklingen av konsumentprisindex — rensat från jordbruksprodukter, indirekta skatter, sprit, tobak och bostad. Justering av jordbrukets inkomster på grund av inflationsregeln skall ske halvårsvis. Syftet med inflationsregeln är att upprätthålla en realprinsnivå.

Den prisöverenskommelse som träffades för jordbrukets del är på intet sätt anmärkningsvärd. Den får anses ligga helt inom ramen för en balanserad ekonomisk utveckling. Inkomstförbättringar till jordbruket genom höjda producentpriser påverkar nämligen i ringa grad konsumentens levnadskostnader.

Nr 30

Tisdagen den
29 februari 1972

*Ang. användningen
av bekämpnings-
medlet hormoslyr*

Av varje krona som en husmor betalar för livsmedel går 35 öre till industri och handel, 27 öre går till import eller diverse marginalvaror och 17 öre går till moms. Endast 21 öre av livsmedelskronan går till lantbruket. När det gäller livsmedel som tillverkas av svenska råvaror som ingår i jordbruksregleringen är fördelningen följande: 51 procent går till handel och industri, 18 procent utgöres av moms och punktskatter och 31 procent går till jordbruket.

Dessa siffror visar att prisförändringar i jordbrukarledet spelar relativt liten roll för de totala livsmedelskostnaderna, även för de livsmedel som hänförs till råvaror som ingår i jordbruksregleringen. Men posten livsmedel är ändå tung för många konsumenter. Detta faktum går inte att komma förbi. Vad är då orsakerna? Momsens andel har redan berörts. Varje gång priset ökar stiger också momsen. Vidare är förädlingskostnaderna höga. Förpackningen av en liter mjölk kostar exempelvis 14 öre. Den kostnaden är nästan lika hög som mejerikostnad och uppsamling. Återförsäljarmarginalen är endast 11,5 öre och dess relativa andel har minskat väsentligt.

Förädlingskostnader och handelsmarginaler påverkas emellertid starkt av löneökningarna. Särskilt när det, som i detta fall, är fråga om låglönegrupper. Vill vi förbättra inkomsläget för dessa låglönegrupper måste vi vara beredda att betala vad det kostar. I dagarna får vi också vissa prisstegringar som en följd av årets löneökningar.

Hur livsmedelskostnaderna, som hänförs till jordbruksprodukter, än analyseras kommer man alltså fram till att möjligheterna att påverka dem i sänkande riktning är små — om vi håller fast vid att jordbrukarna skall ha sin andel av standardutvecklingen och låglönegrupperna inom bl. a. livsmedelsindustrin och handeln sina inkomstförbättringar.

Men behovet av att stoppa en fortsatt stark prisökning på viktiga livsmedel är och kommer att förbli väsentligt. Jordbruksavtalet löper ytterligare två år. De prisjusteringar som påverkas av själva prisavtalet är av ringa betydelse. Hur jordbrukets inflationsregel slår ut är ett påtagligt bevis för den ekonomiska politikens misslyckande. För att inte konsumenterna skall behöva lida för regeringens oförmåga att klara inflationsproblematiken skulle det kunna vara tänkbart att låta en del av den ytterligare kompensationen till jordbruket gå direkt till jordbrukarna.

Levnads- och livsmedelskostnaderna så som husmödrarna i dag uppfattar dem klaras emellertid endast delvis genom den lösningen. Att problemet fortfarande står kvar beror på att skatterna är för höga. Svårigheten att få pengarna att räcka till för bl. a. livsmedelsinköpen beror nämligen i hög grad på att det blir för litet kvar av inkomsten/lönen sedan skatten är dragen — för litet till mat och för litet till bostad. Vad vi i dag upplever ute i samhället är ett uttryck för detta. Problemet med livsmedelskostnaderna måste således vidgas till att omfatta skatterna och den ekonomiska politiken i stort. Bättre hushållning med utgifterna inom den offentliga sektorn kan ge ett lägre skattetryck och mera pengar till de enskilda människornas egen disposition. Att rätta mun efter matsäcken skall också gälla samhället — inte endast husmödrarna. Husmödrarnas problem med livsmedelskostnaderna är endast ett delproblem i hela inflationsproblematiken. Därför måste alla krafter inriktas på att komma

till rätta med inflationen.

Med stöd av vad här anförts hemställes om kammarens tillstånd att till herr finansministern få framställa följande fråga:

Avser herr statsrådet att vidtaga några åtgärder för att komma till rätta med de problem som levnadskostnaderna, bl. a. livsmedelspriserna, utgör för den vanliga inkomsttagaren och särskilt för barnfamiljerna?

Denna anhållan bordlades.

§ 9 Anmäldes och bordlades Kungl. Maj:ts propositioner:

Nr 18 angående livränta till vissa personer

Nr 22 med förslag till lag om skattefrihet vid premiering av sparande, m. m.

Nr 74 med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1972/73

§ 10 Anmäldes och bordlades

styrelsens för Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond berättelse över stiftelsens verksamhet och förvaltning under år 1971

riksdagens revisorers berättelse över verkställd granskning av riksbankens tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1971

riksdagens revisorers berättelse över verkställd granskning av riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning under budgetåret 1970/71.

§ 11 Anmäldes och bordlades jordbruksutskottets betänkande nr 4 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1972:7 angående ytterligare anslag till vatten- och luftvårdande åtgärder inom industrin jämte motioner.

§ 12 Anmäldes och bordlades följande motioner:

Nr 1485 av herrar *Takman* och *Lövenborg*

Nr 1486 av herr *Öhvall m. fl.*

avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 16 om godkännande av konvention mellan Sverige och Norge om renbetning m. m.

§ 13 Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades att följande enkla frågor denna dag framställts, nämligen av

Nr 100 Herr *Strindberg* (m) till herr kommunikationsministern angående val till länsvägnämnder:

Anser statsrådet att det — i motsats till vad riksdagen beslutat — bör få förekomma att val av länsvägnämnd sker utan att landstinget dessförinnan inhämtat förslag på lämpliga personer från länsavdelningen av Kommunförbundet?

Nr 30

Tisdagen den
29 februari 1972

Nr 101 Herr *Nilsson* i Agnäs (m) till herr statsministern angående hemligstämpling av regeringens yttranden till Europarådet:

Vill herr statsrådet inför kammaren redogöra för orsakerna till att regeringens yttranden till Europarådet i vissa fall hemligstämplas, som t. ex. när det gäller yttrandet i anledning av en svensk församlings – S:t Martins – hänvändelse till rådet?

Nr 102 Herr *Andersson* i Ljung (m) till herr försvarsministern angående planerad utvidgning av Remmene skjutfält:

Är herr statsrådet införstådd med planerna på att eventuellt göra skjutfältet Remmene i Västergötland till milöövningfält omfattande ca 15 000–25 000 ha?

§ 14 Kammaren åtskildes kl. 18.35.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert